

II

(Πράξεις για την ισχύ των οποίων δεν απαιτείται δημοσίευση)

ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

της 1ης Μαρτίου 2000

για τα καθεστότα ενίσχυσης τα οποία έθεσε σε εφαρμογή η Ελλάδα με σκοπό τη ρύθμιση χρεών γεωργικών συνεταιρισμών κατά τα έτη 1992 και 1994, συμπεριλαμβανομένων των ενισχύσεων για την αναδιοργάνωση της γαλακτοκομικής συνεταιριστικής επιχείρησης «ΑΓΝΟ»

[κοινοποιηθείσα υπό τον αριθμό E(2000) 686]

(Το κείμενο στην ελληνική γλώσσα είναι το μόνο αυθεντικό)

(2002/458/ΕΚ)

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ,

Έχοντας υπόψη τη συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, και ιδίως το άρθρο 88 παράγραφος 2 πρώτο εδάφιο,

Αφού κάλεσε τους ενδιαφερόμενους να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους σύμφωνα με την ανωτέρω διάταξη ⁽¹⁾ και έχοντας υπόψη τις παρατηρήσεις αυτές,

Εκτιμώντας τα ακόλουθα:

I. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

ΠΡΩΤΗ ΚΙΝΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 88 ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 2

(1) Στις 7 Ιουνίου 1993, η Επιτροπή ενημερώθηκε με επιστολή του Έλληνα Υπουργού Γεωργίας για την πρόθεση της ελληνικής κυβέρνησης να εφαρμόσει τις διατάξεις του άρθρου 32 παράγραφος 2 του ελληνικού νόμου αριθ. 2008/92, σχετικά με τη ρύθμιση χρεών διαφόρων συνεταιρισμών προς την Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδας (ΑΤΕ), κατά τα έτη 1982-1989.

(2) Αρχικά η Επιτροπή θεώρησε την εν λόγω επιστολή ως μια κοινοποίηση κατά την έννοια του άρθρου 88 παράγραφος 3 της συνθήκης. Στη συνέχεια, η Επιτροπή πληροφορήθηκε

ότι η κρατική ενίσχυση, που προβλέπεται από το άρθρο 32 παράγραφος 2 του ελληνικού νόμου αριθ. 2008/92, είχε ήδη χορηγηθεί, τουλάχιστον στην γαλακτοκομική συνεταιριστική οργάνωση «ΑΓΝΟ», χωρίς προηγούμενη έγκριση της Επιτροπής. Η Επιτροπή αποφάσισε ως εκ τούτου να συμπεριλάβει αυτές τις διατάξεις στον κατάλογο των μη κοινοποιημένων ενισχύσεων (NN 168/97).

(3) Με επιστολή SG (97) D/10773 της 19ης Δεκεμβρίου 1997, η Επιτροπή ενημέρωσε την Ελλάδα για την απόφασή της να κινηθεί τη διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 88 παράγραφος 2 της συνθήκης ΕΚ σχετικά με τα μέτρα ενίσχυσης για εξόφληση των χρεών συνεταιρισμών σύμφωνα με το άρθρο 32 παράγραφος 2 του ελληνικού νόμου αριθ. 2008/92. Ο φάκελος καταχωρίστηκε ως ενίσχυση C 82/97.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΚΙΝΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 88 ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 2

(4) Στις 20 Νοεμβρίου 1995, η Επιτροπή έλαβε επιστολή καταγγελίας σχετικά με την ενίσχυση προς τη γαλακτοκομική συνεταιριστική οργάνωση «ΑΓΝΟ» στη Βόρεια Ελλάδα. Σύμφωνα με τον καταγγέλλοντα, οι ελληνικές αρχές αποφάσισαν, μέσω της ΑΤΕ, να ενισχύσουν την «ΑΓΝΟ», εξοφλώντας μέρος ή το σύνολο των χρεών της, που ανερχόταν πιθανώς στο ποσό των 13 δισεκατ. δραχμών. Η «ΑΓΝΟ» επωφελήθηκε πιθανώς από φορολογικές ελαφρύνσεις που χορηγήθηκαν σε συνεταιριστικές εταιρείες στο γεωργικό τομέα στην Ελλάδα.

(1) ΕΕ C 100 της 2.4.1998, σ. 7 και ΕΕ C 107 της 7.4.1998 σ. 19.

- (5) Κατόπιν αιτήσεων για περαιτέρω ενημέρωση, πραγματοποιήθηκαν δύο διμερείς συναντήσεις, ύστερα από αίτημα των ελληνικών αρχών, στις 16 Μαΐου 1997 και στις 23 Ιουλίου 1997, μεταξύ των ελληνικών αρχών και των υπηρεσιών της Επιτροπής. Αποτέλεσμα των εν λόγω συναντήσεων ήταν η παροχή περαιτέρω ενημέρωσης από τις ελληνικές αρχές με επιστολές της 9ης Ιουνίου και της 29ης Αυγούστου 1997.
- (6) Κατόπιν αυτής της ανταλλαγής πληροφοριών με τις ελληνικές αρχές, κατέστη δυνατό να διαπιστωθεί ότι η «ΑΓΝΟ» επωφελήθηκε από τα ακόλουθα μέτρα, η εφαρμογή των οποίων έγινε, στο σύνολό τους, από την ΑΤΕ:
- 851 εκατ. δραχμές στο πλαίσιο του άρθρου 32 παράγραφος 2 του ελληνικού νόμου αριθ. 2008/92 (ενίσχυση NN 168/97) και 529,89 εκατ. δραχμές στο πλαίσιο του άρθρου 19 παράγραφος 1 του ελληνικού νόμου αριθ. 2198/94 (μη κοινοποιηθείσες ενισχύσεις) ως αποζημίωση για τη βλάβη που προκλήθηκε από την πυρηνική καταστροφή του Τσερνομπίλ,
  - 10,145 δισεκατ. δραχμές στο πλαίσιο του άρθρου 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94 (μη κοινοποιηθείσα ενίσχυση) ως δάνειο για την παγιοποίηση χρεών που προέκυψε από σημαντικές καθυστερήσεις στην εφαρμογή του επενδυτικού σχεδίου,
  - 1,899 δισεκατ. δραχμές στο πλαίσιο της πράξης του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος αριθ. 1620 της 5ης Οκτωβρίου 1989, για τη ρύθμιση αποκτήσεων των τραπεζών από δάνεια (μη κοινοποιηθείσα ενίσχυση).
- (7) Με επιστολή της SG (97) D/10775, της 19ης Δεκεμβρίου 1997, η Επιτροπή ενημέρωσε την Ελλάδα για την απόφασή της να κινηθεί τη διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 88 παράγραφος 2 της συνθήκης ΕΚ σχετικά με τις γενικές διατάξεις για την παγιοποίηση χρεών γεωργικών συνεταιρισμών, καθώς και σχετικά με τις ενισχύσεις για την αναδιοργάνωση της γαλακτοκομικής συνεταιριστικής οργάνωσης «ΑΓΝΟ». Ο φάκελος καταχωρίστηκε ως ενίσχυση C 78/97.
- (8) Η Επιτροπή έχει ήδη εξετάσει κατά το παρελθόν περιπτώσεις ρύθμισης χρεών από το ελληνικό δημόσιο μέσω της ΑΤΕ υπέρ γεωργικών συνεταιρισμών. Με επιστολή της SG (98) D/4020, στις 20 Μαΐου 1998, η Επιτροπή κοινοποίησε στην ελληνική κυβέρνηση την απόφασή της να κινηθεί τη διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 88 παράγραφος 2 της συνθήκης σχετικά με τα άρθρα 14 έως 17δ του ελληνικού νόμου αριθ. 2538/97, της 1ης Δεκεμβρίου 1997, σύμφωνα με τα οποία επιτρέπεται στο ελληνικό κράτος να ρυθμίζει χρέη 200 και πλέον συνεταιρισμών και των ενώσεών τους, εταιρειών και αγροτών μέσω της ΑΤΕ (C 32/98) (2). Το συνολικό ποσό του προς ρύθμιση χρέους ορίστηκε στα 163 δισεκατ. δραχμές.
- (9) Στη συνέχεια, η Ελλάδα ζήτησε από το Συμβούλιο να εγκρίνει τα εν λόγω μέτρα, όπως προβλέπει το άρθρο 88 παράγραφος 2 τρίτο εδάφιο της συνθήκης ΕΚ. Με απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 1998, το Συμβούλιο αποδέχτηκε το αίτημα (3).
- (10) Ως εκ τούτου, οι διατάξεις των άρθρων 14 έως 17δ του ελληνικού νόμου αριθ. 2538/97 δεν περιλαμβάνονται στην παρούσα απόφαση.

ΣΧΟΛΙΑ

- (11) Και οι δύο αποφάσεις της Επιτροπής να κινηθεί τη διαδικασία δημοσιεύτηκαν στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* (4). Η Επιτροπή κάλεσε τα ενδιαφερόμενα μέρη να υποβάλουν τα σχόλιά τους σχετικά με τα εν λόγω μέτρα.
- (12) Με επιστολή της 18ης Μαρτίου 1998, που καταχωρίστηκε στις 19 Μαρτίου 1998, και με επιστολή της 31ης Μαρτίου 1998, που καταχωρίστηκε στις 8 Απριλίου 1998, οι ελληνικές αρχές υπέβαλαν τις παρατηρήσεις τους στην Επιτροπή σχετικά με τους φακέλους ενίσχυσης C 78/97 και C 82/97, αντίστοιχα.
- (13) Με επιστολή της 30ής Απριλίου 1998, που καταχωρίστηκε στις 4 Μαΐου 1998, και με επιστολή της 7ης Μαΐου 1998, που καταχωρίστηκε την ίδια ημέρα, η Επιτροπή έλαβε σχόλια από το Συνεταιρισμό Ελληνικών Βιομηχανιών Γαλακτοκομικών Προϊόντων (ΣΕΒΓΑΠ), σχετικά με τους φακέλους ενίσχυσης C 78/97 και C 82/97, αντίστοιχα. Αυτά τα σχόλια διαβίβαστηκαν στην Ελλάδα με επιστολές στις 25 Μαΐου 1998, δίνοντάς της την ευκαιρία να τα αντικρούσει. Η Επιτροπή έλαβε επίσης, στις 12 Μαρτίου 1999, τις παρατηρήσεις της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδας σχετικά με την παγιοποίηση χρέους της «ΑΓΝΟ» και άλλων γεωργικών συνεταιρισμών.
- (14) Με τις επιστολές της 18ης Αυγούστου 1998, που καταχωρίστηκαν στις 20 Αυγούστου 1998, η Ελλάδα διαβίβασε τις παρατηρήσεις της σχετικά με τα σχόλια που υπέβαλε η ΣΕΒΓΑΠ.
- (15) Με την επιστολή της 12ης Μαρτίου 1999, η ΑΤΕ διαβίβασε τα σχόλιά της σε σχέση και με τις δύο διαδικασίες του άρθρου 88 παράγραφος 2.

ΤΡΙΤΗ ΚΙΝΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 88 ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 2

- (8) Η Επιτροπή έχει ήδη εξετάσει κατά το παρελθόν περιπτώσεις ρύθμισης χρεών από το ελληνικό δημόσιο μέσω της ΑΤΕ υπέρ γεωργικών συνεταιρισμών. Με επιστολή της SG (98) D/4020, στις 20 Μαΐου 1998, η Επιτροπή κοινοποίησε στην ελληνική κυβέρνηση την απόφασή της να κινηθεί τη διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 88 παράγραφος 2 της συνθήκης σχετικά με τα άρθρα 14 έως 17δ του

(2) ΕΕ C 376 της 4.12.1998, σ. 2.

(3) ΕΕ C 120 της 1.5.1999, σ. 16.

(4) Βλέπε υποσημείωση 1.

II. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

ΑΡΘΡΟ 32 ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 2 ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΡΙΘ. 2008/92

- (16) Το άρθρο 32 παράγραφος 2 του ελληνικού νόμου αριθ. 2008/92 ορίζει ότι μπορούν να αναληφθούν και να ρυθμιστούν από το ελληνικό δημόσιο χρέη προς την ΑΤΕ των πρωτοβάθμιων, δευτεροβάθμιων και λοιπών τριτοβάθμιων συνεταιριστικών οργανώσεων, κοινοπραξιών και εταιρειών, των ετών 1982-1989, εφόσον και κατά το μέρος που προέκυψαν από την άσκηση κοινωνικής και άλλης παρεμβατικής πολιτικής με εντολή και για λογαριασμό του κράτους.
- (17) Το άρθρο 32 παράγραφος 3 του ελληνικού νόμου αριθ. 2008/92 ορίζει ότι η ανάληψη και η ρύθμιση των προαναφερόμενων στοιχείων του παθητικού των επιχειρήσεων θα πραγματοποιηθεί υπό τη βασική προϋπόθεση ότι η συνεταιριστική οργάνωση, η κοινοπραξία ή η εταιρεία θα κριθεί βιώσιμη.
- (18) Σύμφωνα με επιστολή που απέστειλαν οι ελληνικές αρχές στις 7 Ιουνίου 1993, η ελληνική κυβέρνηση ανέλαβε την εφαρμογή αυτών των διατάξεων σχετικά με τη ρύθμιση χρεών διαφόρων εταιρειών προς την ΑΤΕ για τα έτη 1982-1989. Οι δικαιούχοι εταιρείες έπρεπε να έχουν κριθεί βιώσιμες, βάσει των σχεδίων αναδιάρθρωσης, τα οποία ενέκρινε ειδική επιτροπή που συστάθηκε για το σκοπό αυτό. Σύμφωνα με την ίδια επιστολή, η ελληνική κυβέρνηση είχε δεσμευτεί να εξοφλήσει στην ΑΤΕ μέρος των ληξιπρόθεσμων χρεών 61 γεωργικών συνεταιριστικών οργανώσεων, που ανερχόταν στο ποσό των 91,769 δισεκατ. δραχμών, επί συνολικού ποσού 266,126 δισεκατ. δραχμών.
- (19) Η επιστολή των ελληνικών αρχών της 7ης Ιουνίου 1993 αναφέρεται στο γεγονός ότι τα εν λόγω χρέη προκύπτουν από μειώσεις της λιανικής τιμής των αγαθών, η οποία ευνοεί τους καταναλωτές. Εξαιτίας αυτού, οι ελληνικές αρχές θεώρησαν ότι ήταν αδύνατον να ανακτήσουν τα εν λόγω ποσά. Παρά ταύτα, μια πρώτη εκτίμηση του καθεστώτος απέδειξε ότι μπορούν να καλυφθούν και χρέη που προκύπτουν από άλλες αιτίες, όπως είναι οι στρατηγικές εμπορίας, οι επενδύσεις, η έλλειψη ιδίων κεφαλαίων, τα έκτακτα περιστατικά κ.λπ.
- (20) Σε επιστολή τους με ημερομηνία 9 Ιουνίου 1997, σχετικά με την ενίσχυση C 78/97, οι ελληνικές αρχές διαβεβαίωσαν ότι είχαν εφαρμόσει ανάλογες διατάξεις για την αποκατάσταση της ζημίας που προκλήθηκε στη γαλακτοκομική συνεταιριστική οργάνωση «ΑΓΝΟ» από την πυρηνική καταστροφή του Τσερνομπίλ. Αυτός ο συνεταιρισμός περιλαμβανόταν στον κατάλογο των 61 οργανώσεων που αναφέρονταν στο παράρτημα της ελληνικής επιστολής της 7ης Ιουνίου 1993.
- (21) Στην επιστολή που κινεί τη διαδικασία, η οποία προβλέπεται από το άρθρο 88 παράγραφος 2 της συνθήκης, η Επιτροπή ζήτησε από την Ελλάδα να την ενημερώσει λεπτομερώς σχετικά με την παρεμβατική και κοινωνική πολιτική της ελληνικής κυβέρνησης στο γεωργικό τομέα, καθώς και σχετικά με τη θέση της Ελλάδος απέναντι στην εναρμόνιση αυτής της πολιτικής της με την κοινή αγροτική πολιτική. Η Επιτροπή ζήτησε, επίσης, πληροφορίες σχετικά με τα κριτήρια που χρησιμοποιήθηκαν για την εκτίμηση της βιωσιμότητας των γεωργικών συνεταιρισμών και τη συμμόρφωση με την κοινοτική πολιτική αναδιάρθρωσης των εταιρειών που αντιμετωπίζουν δυσκολίες.
- (22) Στην ειδικότερη περίπτωση των ενισχύσεων που χορηγήθηκαν στην «ΑΓΝΟ» βάσει του άρθρου 32 παράγραφος 2 του ελληνικού νόμου αριθ. 2008/92, η Επιτροπή θεώρησε ότι το πυρηνικό ατύχημα του Τσερνομπίλ μπορούσε να χαρακτηριστεί ως «έκτακτο γεγονός» κατά την έννοια του άρθρου 87 παράγραφος 2 στοιχείο β) της συνθήκης. Ωστόσο, η Επιτροπή εξέφρασε αμφιβολίες για τη δυνατότητα εφαρμογής της εν λόγω διάταξης της συνθήκης για την κάλυψη ζημιών που προκλήθηκαν πέντε και πλέον έτη πριν να εκδηλωθούν οι παρούσες ζημιές. Επίσης, η Επιτροπή σχημάτισε την εντύπωση ότι το ποσό που χορηγήθηκε (1,38 δισεκατ. δραχμές, συμπεριλαμβανομένων 529,89 εκατ. δραχμών στα πλαίσια του άρθρου 19 παράγραφος 1 του ελληνικού νόμου αριθ. 2198/94) μπορεί να προκάλεσε υπεραντιστάθμιση της ζημίας.
- (23) Κατόπιν σχετικής διευκρίνισης, οι ελληνικές αρχές δήλωσαν ότι το ελληνικό δημόσιο ρύθμισε συνολικό ποσό 37,835 δισεκατ. δραχμών για 116 συνεταιρισμούς που κριθηκαν βιώσιμοι, βάσει συγκεκριμένων προγραμμάτων αναδιάρθρωσης και ορθολογικής αξιοποίησης των πόρων. Η Ελλάδα κατέθεσε τα επιμέρους φυλλάδια στα οποία βασίστηκε η ρύθμιση των χρεών από την ΑΤΕ, προσδιορίζοντας για κάθε συνεταιρισμό το ποσό και τους λόγους της ρύθμισης.
- (24) Από την ανάλυση των επιμέρους φυλλαδίων προκύπτει ότι τα μέτρα αφορούσαν συνεταιρισμούς σε όλους τους υποτομείς της γεωργικής παραγωγής. Τα 116 φυλλάδια αποδεικνύουν ότι οι λόγοι ρύθμισης χρεών παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία. Οι σημαντικότεροι από αυτούς είναι οι ακόλουθοι:
- ενισχύσεις παραγωγής,
  - συλλογή και εμπορία των γεωργικών προϊόντων,
  - αποθήκευση των γεωργικών προϊόντων,
  - εξαγωγή των γεωργικών προϊόντων,

- απόκτηση των υλικών που απαιτούνται για την παραγωγική διαδικασία,
- λειτουργικές δαπάνες,
- διαχείριση φυτοφαρμάκων εξ ονόματος της ΣΥΝΕΛ και ζωοτροφών εξ ονόματος της ΚΥΔΕΠ,
- μη προσδιορισμένο χρέος προς την ΑΤΕ,
- ζημία από πολιτική καθορισμού τιμών,
- αποζημίωση λόγω διοικητικών ενεργειών (μείωση των κοινοτικών ενισχύσεων, απαγόρευση των εξαγωγών, επιθεωρήσεις),
- ζημία λόγω κοινωνικής πολιτικής,
- ζημία από το πυρηνικό ατύχημα του Τσερνομπίλ,
- επενδύσεις.

ΑΡΘΡΟ 5 ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΡΙΘ. 2237/94

- (25) Ο ελληνικός νόμος αριθ. 2237/94 έχει ως κύριο αντικείμενο την εφαρμογή του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2079/92 του Συμβουλίου, της 30ής Ιουνίου 1992, για τη θέσπιση κοινοτικού καθεστώτος παροχής ενισχύσεων στην πρόωρη συνταξιοδότηση των γεωργών⁽⁵⁾. Εντούτοις, στο κείμενο του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94 προστίθεται μια σειρά διατάξεων σχετικά με τα χρέη των γεωργικών συνεταιρισμών. Σύμφωνα με το άρθρο 5 του νόμου αυτού, η ΑΤΕ μπορεί, βάσει καθορισμένων παραμέτρων, να βοηθήσει τους γεωργικούς συνεταιρισμούς με τη ρύθμιση ληξιπρόθεσμων οφειλών. Αυτές οι ρυθμίσεις ισχύουν για οποιοδήποτε ληξιπρόθεσμες οφειλές που υφίστανται κατά τις 31 Δεκεμβρίου 1993 και οι οποίες οφείλονται σε αντικειμενικούς και εξωτερικούς παράγοντες (π.χ. όχι σε κακοδιαχείριση).
- (26) Σύμφωνα με τον εν λόγω νόμο, κανένας τόκος δεν θα λογίζεται επί των ρυθμιζόμενων κατά το πρώτο ήμισυ της περιόδου εξόφλησης ποσών, ενώ για το δεύτερο ήμισυ θα επιβαρύνονται με το 50 % των εκάστοτε ισχυόντων συμβατικών επιτοκίων. Η διάρκεια των δανείων καθορίζεται σε δέκα έτη. Η ΑΤΕ έχει, εντούτοις, τη δυνατότητα, σε εξαιρετικές περιπτώσεις ιδιαίτερα υψηλών ανοιγμάτων, να παρατείνει την περίοδο εξόφλησης μέχρι δεκαπέντε χρόνια, με περίοδο χάριτος τριών ετών, ή να μειώσει το επιτόκιο κάτω από το 50 % του υφιστάμενου συμβατικού επιτοκίου.
- (27) Σύμφωνα με τον ίδιο νόμο, η βοήθεια προς τους συνεταιρισμούς προϋποθέτει την υποβολή μελέτης σχετικά με τη σκοπιμότητα της ανάπτυξης και του εκσυγχρονισμού, η οποία καταδεικνύει ότι οι συνεταιρισμοί είναι σε θέση να

εξοφλήσουν τα αναδιρθρωμένα χρέη. Επιπλέον, η βοήθεια μπορεί να παρασχεθεί υπό τον όρο ότι θα εξασφαλιστούν ορισμένες προϋποθέσεις (όπως είναι ο διοικητικός εκσυγχρονισμός και ο εκσυγχρονισμός της οργάνωσης, η μείωση του προσωπικού, η ενίσχυση του κεφαλαίου κ.λπ.).

- (28) Οι ελληνικές αρχές έχουν αποστείλει αντίγραφα των εγκυκλίων της ΑΤΕ, αριθ. 150/94 και αριθ. 22/95 που περιέχουν λεπτομερείς διατάξεις εφαρμογής του άρθρου 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94.
- (29) Η Ελλάδα δήλωσε ότι ένας μεγάλος αριθμός συνεταιριστικών οργανώσεων (116) έχει επωφεληθεί από αυτή την αναδιάρθρωση των χρεών. Ένας από αυτούς τους συνεταιρισμούς ήταν η γαλακτοκομική βιομηχανία «ΑΓΝΟ».
- (30) Η «ΑΓΝΟ» είναι μια ένωση 74 συνεταιρισμών και 35 ομάδων παραγωγών που δραστηριοποιούνται στο γαλακτοκομικό τομέα στη Βόρεια Ελλάδα (Μακεδονία). Η «ΑΓΝΟ» καλύπτει όλες τις δραστηριότητες που σχετίζονται με το γαλακτοκομικό τομέα, από την παραγωγή ζωοτροφών ως την εμπορία των γαλακτοκομικών προϊόντων. Το 1994, η «ΑΓΝΟ» ήταν η τρίτη στην Ελλάδα σε πωλήσεις νωπού γάλακτος (μερίδιο αγοράς 14 %). Η «ΑΓΝΟ» ασχολείται επίσης με την παραγωγή άλλων τύπων γάλακτος, τυριών, γιαουρτιών και άλλων προϊόντων. Κατά την ημερομηνία ρύθμισης των χρεών, η «ΑΓΝΟ» εμφάνιζε κύκλο εργασιών 19,8 δισεκατ. δραχμές και 912 εργαζομένους.
- (31) Η ΑΤΕ συνήψε με την «ΑΓΝΟ» δάνειο για την αναδιάρθρωση χρεών που έπρεπε να εξοφληθούν μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 1993 το αργότερο. Το συνολικό ποσό του εν λόγω δανείου ανέρχεται σε 10,145 δισεκατ. δραχμές. Το ποσό προέκυψε από δαπάνες που απαιτήθηκαν για την υλοποίηση ενός επενδυτικού σχεδίου με αντικείμενο τη μετεγκατάσταση και τον εκσυγχρονισμό της γαλακτοκομικής βιομηχανίας. Μια εξαιρετικά μακροχρόνια διαδικασία ανάθεσης επηρέασε δυσμενώς το χρηματοοικονομικό σχέδιο επενδύσεων. Κατά συνέπεια, αντί της αναμενόμενης δαπάνης ύψους 8,5 δισεκατ. δραχμών, το έργο ολοκληρώθηκε με συνολική δαπάνη ύψους 13,5 δισεκατ. δραχμών, δηλαδή με μια αύξηση κατά 58 %.
- (32) Σύμφωνα με τις ελληνικές αρχές, η «ΑΓΝΟ», καθώς επίσης και άλλοι συνεταιρισμοί, έχουν επωφεληθεί από την αναδιάρθρωση των χρεών μετά την υποβολή μελέτης σκοπιμότητας, την οποία αξιολόγησε και ενέκρινε η ΑΤΕ, βάσει αυστηρά τραπεζικών κριτηρίων και υπό τον όρο να τεθεί σε εφαρμογή συγκεκριμένο πρόγραμμα για την αναδιάρθρωση της βιομηχανίας γάλακτος, την πραγματοποίηση του οποίου θα παρακολουθεί ειδική επιτροπή εμπειρογνομόνων.

⁽⁵⁾ ΕΕ L 215 της 30.7.1992, σ. 91.

- (33) Στην περίπτωση της «ΑΓΝΟ», τα αρχικά μέτρα για την οικονομική εξυγίανση συνίσταντο σε περιορισμούς στις λειτουργικές δαπάνες, όπως τις δαπάνες προσωπικού (150 άτομα σε τρία έτη), μείωση της υπερωριακής απασχόλησης κατά 80 %, μείωση των πέραν των νόμιμων κατωφλίων ημερομισθίων κατά 20 %, μείωση των δαπανών διαφήμισης κατά 2 % και των γενικών δαπανών κατά 50 εκατ. δραχμές. Αυτά τα μέτρα περιλαμβάνουν επίσης την εξασφάλιση νέων πόρων, όπως είναι η αποκατάσταση του συνεταιριστικού κεφαλαίου, η αύξηση των συνεταιριστικών εισφορών κατά 50 000 δραχμές, η επιβολή ειδικής εισφοράς επί των παραδόσεων γάλακτος (1,5 δραχμές/χιλιόγραμμα στα πρώτα τρία έτη και 3 δραχμές/χιλιόγραμμα μετά το 1998) και η πώληση ακινήτων. Προβλέπεται επίσης μια δεύτερη δέσμη μέτρων.
- (34) Στην απόφασή της σχετικά με την κίνηση της διαδικασίας που προβλέπεται στο άρθρο 88 παράγραφος 2 της συνθήκης, η Επιτροπή θεώρησε ότι τη βοήθεια που παρέχεται στους συνεταιρισμούς για να εξοφλήσουν το χρέος τους, σύμφωνα με το άρθρο 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94, ως κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 87 παράγραφος 1 της συνθήκης.
- (35) Πρώτον, η ΑΤΕ θεωρείται δημόσια επιχείρηση, κατά την έννοια της οδηγίας 80/723/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 25ης Ιουνίου 1980, σχετικά με τη διαφάνεια των οικονομικών σχέσεων μεταξύ των κρατών μελών και των δημόσιων επιχειρήσεων⁽⁶⁾. Δεύτερον, η Επιτροπή θεώρησε ότι η αρχή του ιδιώτη επενδυτή σε μια οικονομία της αγοράς δεν τηρήθηκε από την ΑΤΕ, δεδομένου ότι τα δάνεια παγιοποίησης δόθηκαν υπό όρους εξαιρετικά ευνοϊκούς για τις επιχειρήσεις που αντιμετώπιζαν δυσκολίες. Τρίτον, η Επιτροπή έκρινε ότι αυτές οι διαδικασίες δεν θα πραγματοποιούνταν υπό φυσιολογικές συνθήκες αγοράς.
- (36) Στο πλαίσιο της αξιολόγησης των ενισχύσεων, η Επιτροπή θεώρησε ότι οι διατάξεις του άρθρου 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94 δεν συνάδουν ούτε με τις κοινοτικές κατευθυντήριες γραμμές όσον αφορά τις κρατικές ενισχύσεις για τη διάσωση και αναδιάρθρωση των προβληματικών επιχειρήσεων (εφεξής «κατευθυντήριες γραμμές») και οι οποίες ίσχυαν την ημερομηνία που κινήθηκε η διαδικασία⁽⁷⁾ του άρθρου 88 παράγραφος 2, ούτε με τους ειδικούς κανόνες που εφαρμόζονται στην περίπτωση ενισχύσεων στο γεωργικό τομέα⁽⁸⁾, οι οποίοι θα μπορούσαν να εφαρμοστούν αντί για τους γενικούς κανόνες. Το ίδιο συμπέρασμα προέκυψε για την ειδική ενίσχυση που χορηγήθηκε στην «ΑΓΝΟ» σύμφωνα με αυτές τις διατάξεις.

*ΠΡΑΞΗ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΗ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΑΡΙΘ. 1620 ΤΗΣ 5ΗΣ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1989*

- (37) Η πράξη του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος αριθ. 1620 της 5ης Οκτωβρίου 1989 επιτρέπει στα πιστωτικά ιδρύματα στην Ελλάδα να ρυθμίσουν τις απαιτήσεις τους από πάσης φύσεως δάνεια σε δραχμές ή σε συνάλλαγμα. Η ίδια πράξη επιτρέπει στις τράπεζες να κεφαλαιοποιούν τα δάνεια. Αυτή η διάταξη ισχύει για όλες τις τράπεζες, τόσο τις δημόσιες όσο και τις ιδιωτικές.
- (38) Το 1992, η πράξη του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος αριθ. 2091 της 11ης Ιουνίου 1992 καθιέρωσε ελάχιστα επιτόκια για αυτές τις παγιοποιήσεις: 18 % για τα βραχυπρόθεσμα δάνεια και 17 % για τα μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα δάνεια. Αυτά τα όρια καταργήθηκαν στη συνέχεια με την πράξη του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος αριθ. 2326 της 4ης Αυγούστου 1994.
- (39) Οι ελληνικές αρχές δήλωσαν ότι η «ΑΓΝΟ» έχει επίσης επωφεληθεί από αναδιάρθρωση χρέους ύψους 1,899 δισεκατ. δραχμών, στο πλαίσιο της πράξης του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος αριθ. 1620 της 5ης Οκτωβρίου 1989. Το δάνειο χορηγήθηκε για δέκα έτη (συμπεριλαμβανομένης μιας περιόδου δύο ετών κατά την οποία θα υπολογιστούν μόνον οι απλοί τόκοι), με το ισχύον επιτόκιο για μεσοπρόθεσμα δάνεια.
- (40) Παράλληλα με τη θέση που ελήφθη σχετικά με το άρθρο 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94, η Ελλάδα θεώρησε ότι η διάταξη αυτή δεν αποτελεί κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 87 παράγραφος 1 της συνθήκης.
- (41) Λαμβάνοντας υπόψη τον παραλληλισμό αυτού του μηχανισμού με το μηχανισμό που περιγράφηκε προηγουμένως και βάσει της ανεπαρκούς πληροφόρησης που είχε τότε στη διάθεσή της, η Επιτροπή αποφάσισε να κινήσει και για αυτές τις διατάξεις τη διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 88 παράγραφος 3 της συνθήκης.

ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΠΑΛΛΑΓΕΣ

- (42) Στην επιστολή τους, της 20ής Νοεμβρίου 1995, οι καταγγέλλοντες αναφέρουν επίσης τη χορήγηση κρατικής ενίσχυσης στην «ΑΓΝΟ» μέσω των ελληνικών νόμων αριθ. 2238/94 και αριθ. 2169/93. Δεδομένου ότι αυτοί οι νόμοι αφορούν τη γενική χρηματοδότηση των γεωργικών οργανώσεων και το γενικό φορολογικό δίκαιο, η Επιτροπή θεώρησε ότι δεν αφορούν στην παροχή κρατικών ενισχύσεων προς τους γεωργικούς συνεταιρισμούς κατά την έννοια του άρθρου 87 παράγραφος 1.

⁽⁶⁾ ΕΕ L 195 της 29.7.1980, σ. 35· οδηγία όπως τροποποιήθηκε τελευταία από την οδηγία 93/84/ΕΟΚ (ΕΕ L 254 της 12.10.1993, σ. 16).

⁽⁷⁾ ΕΕ C 368 της 23.12.1994, σ. 12.

⁽⁸⁾ SEC (89) 343/2 της 7ης Μαρτίου 1989.

III. ΣΧΟΛΙΑ ΑΠΟ ΤΡΙΤΟΥΣ

- (43) Το μόνο τρίτο μέρος που υπέβαλε σχόλια σχετικά με τις διαδικασίες C 78/97 και C 82/97 ήταν η ΣΕΒΓΑΠ, δηλαδή οι καταγγέλλοντες στην προκειμένη περίπτωση.
- (44) Γενικά, οι καταγγέλλοντες θεωρούν ότι υπάρχει σταθερή μακροπρόθεσμη πολιτική των ελληνικών αρχών, που χρησιμοποιούν κρατικούς πόρους για τη χρηματοδότηση επιχειρήσεων όχι βάσει αντικειμενικών κριτηρίων αλλά βάσει του νομικού καθεστώτος τους. Οι καταγγέλλοντες θεωρούν αυτή την πολιτική επιβλαβή και μεροληπτική για τις μη συνεταιριστικές επιχειρήσεις, οι οποίες δεν μπορούν να έχουν πρόσβαση σε τέτοιες ενισχύσεις. Το αποτέλεσμα αυτής της πρακτικής είναι η επιβίωση επιχειρήσεων που έχουν διαρθρωτικές αδυναμίες, χαμηλή παραγωγικότητα και ανικανότητα προσαρμογής σε ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον. Τελικά, ο καταγγέλλων θεωρεί ότι αυτή η πολιτική είναι επιβλαβής για τη γεωργική οικονομία στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

ΑΡΘΡΟ 32 ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 2 ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΡΙΘ. 2008/92

- (45) Ειδικότερα σε ό,τι αφορά το άρθρο 32 παράγραφος 2 του ελληνικού νόμου αριθ. 2008/92, οι καταγγέλλοντες υποστηρίζουν ότι το μέτρο αποτελεί κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 87 παράγραφος 1 της συνθήκης. Πράγματι, το μέτρο περιλαμβάνει τη διάθεση κρατικών πόρων και ωφελεί επιλεκτικά ορισμένες επιχειρήσεις.
- (46) Το άρθρο 87, παράγραφοι 2 και 3, προβλέπει ορισμένους τύπους συμβιβάσιμων με την κοινή αγορά ενισχύσεων. Ο καταγγέλλων θεωρεί ότι μόνο το άρθρο 87 παράγραφος 3 στοιχείο γ) θα μπορούσε να εφαρμοστεί. Στο εν λόγω άρθρο, ο καταγγέλλων έκρινε ότι το μέτρο δεν πληροί τους όρους που θεωρούνται συμβιβάσιμοι με την κοινή αγορά υπό το πρίσμα των κατευθυντήριων γραμμών.
- (47) Ειδικότερα, ο καταγγέλλων σημειώνει ότι η Ελλάδα δεν παρέσχε οποιαδήποτε στοιχεία για την ύπαρξη προγραμμάτων αναδιάρθρωσης για την αποκατάσταση της βιωσιμότητας των δικαιούχων επιχειρήσεων, την απαραίτητη μείωση της παραγωγικής ικανότητας, την αύξηση της ανταγωνιστικότητάς τους στη σχετική αγορά και την κατάλληλη αναλογία μεταξύ των ενισχύσεων που χορηγήθηκαν και της συμβολής του δικαιούχου στην προσπάθεια αναδιάρθρωσης. Δεν υπάρχει κανένα ουσιαστικό πρόγραμμα για τη διασφάλιση της καλής οικονομικής κατάστασης των συνεταιρισμών, υπάρχουν μόνο διαδοχικές ρυθμίσεις χρεών.
- (48) Ο καταγγέλλων εφιστά την προσοχή της Επιτροπής ως προς το γεγονός της συχνής διαγραφής χρεών. Ειδικότερα, το αποτέλεσμα αυτό οφείλεται στον ελληνικό νόμο αριθ. 2198/

94 που εγκρίνει τη ρύθμιση χρέους για ποσό συνολικού ύψους 500 δισεκατ. δραχμών, στο άρθρο 5 του νόμου αριθ. 2237/94 και στις διατάξεις του νόμου αριθ. 2538/97.

- (49) Σε ό,τι αφορά, ειδικότερα, στην ενίσχυση που χορηγήθηκε στην «ΑΓΝΟ» στα πλαίσια του άρθρου 32 παράγραφος 2 του ελληνικού νόμου αριθ. 2008/92, ο καταγγέλλων θεωρεί ότι το ποσό χρέους των 851 εκατ. δραχμών δεν μπορεί να αποδοθεί στο πυρηνικό ατύχημα του Τσερνομπίλ. Εξάλλου, ο καταγγέλλων υποστηρίζει ότι όλες οι εταιρείες γάλακτος (συμπεριλαμβανομένης της «ΑΓΝΟ») συνέχισαν να προμηθεύουν με νωπά γαλακτοκομικά προϊόντα την αγορά κατά τη διάρκεια του 1986. Επίσης, είναι πολύ απίθανο ότι η «ΑΓΝΟ» κατέστρεψε 19 000 τόνους γάλακτος. Το μεγαλύτερο μέρος αυτού αφυδατώθηκε σε γάλα σε σκόνη, που χρησιμοποιήθηκε στη συνέχεια για την παραγωγή άλλων γαλακτοκομικών προϊόντων.
- (50) Ο καταγγέλλων ζητά από την Επιτροπή να αναγνωρίσει ότι οι διατάξεις του άρθρου 32 παράγραφος 2 του ελληνικού νόμου αριθ. 2008/92 είναι ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά.

ΑΡΘΡΟ 5 ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΡΙΘ. 2237/94

- (51) Ο καταγγέλλων θεωρεί ότι η διάκριση που εφαρμόζουν οι ελληνικές αρχές μεταξύ της ΑΤΕ και του ελληνικού κράτους είναι νέα και προφανώς αντίθετη προς το πνεύμα του άρθρου 87 παράγραφος 1 της συνθήκης.
- (52) Σύμφωνα με τον καταγγέλλοντα, οι όροι του άρθρου 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94 είναι προφανώς ευνοϊκότεροι από τους γενικούς κανόνες για τη ρύθμιση των χρεών που προβλέπονται στην πράξη του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος αριθ. 1620 της 5ης Οκτωβρίου 1989, κυρίως από την άποψη των επιτοκίων (σε όσες περιπτώσεις αυτά ορίζονται στο 50 % των επιτοκίων αγοράς) και από την άποψη της διάρκειας των δανείων (σε σχέση με την συνήθη τραπεζική πρακτική).
- (53) Ο καταγγέλλων διαφωνεί με τους ισχυρισμούς των ελληνικών αρχών ότι οι όροι της ρύθμισης του χρέους της «ΑΓΝΟ» καθορίστηκαν αποκλειστικά βάσει τραπεζικών πρακτικών και κριτηρίων. Οι όροι των δανείων για παγιοποίηση χρεών θεωρούνται εξαιρετικά ευνοϊκοί, τα δε κριτήρια πρέπει να διασαφηνισθούν από τις ελληνικές αρχές. Επιπλέον, πρέπει να δημοσιευθεί έκθεση σχετικά με την εκτέλεση του προγράμματος αναδιάρθρωσης.

ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΠΑΛΛΑΓΕΣ

- (54) Ο καταγγέλλων δεν υποστηρίζει το αρχικό συμπέρασμα της Επιτροπής σχετικά με την απουσία κρατικών ενισχύσεων υπέρ των γεωργικών συνεταιρισμών στα πλαίσια του ελληνικού νόμου αριθ. 2238/94, σχετικά με τη γενική φορολογική νομοθεσία στην Ελλάδα. Ο καταγγέλλων υποστηρίζει ότι οι συνεταιρισμοί που απολαύουν φορολογικών απαλλαγών ευνοούνται σε σχέση με άλλες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται υπό τις ίδιες αντικειμενικές συνθήκες.
- (58) Σύμφωνα με την Ελλάδα, οι παραπάνω επιπτώσεις αντιμετωπίστηκαν με κρατικές παρεμβάσεις για τη διαμόρφωση των τιμών στις οποίες οι συνεταιρισμοί διαθέτουν τα προϊόντα τους. Τα χρέη ρυθμίστηκαν μόνο κατόπιν πιστοποίησης και αναγνώρισης από επιτροπή.
- (59) Η Ελλάδα κατέθεσε αντίγραφο των εκθέσεων που συνέταξαν οι επιτροπές για κάθε συνεταιρισμό. Αυτές οι εκθέσεις απέδειξαν ότι το συνολικό ποσό του ρυθμιζόμενου χρέους (37,835 δισεκατ. δραχμές) είναι ουσιαστικά χαμηλότερο από τις αρχικές προβλέψεις (91,676 δισεκατ. δραχμές). Επρόκειτο για 116 συνεταιρισμούς που κρίθηκαν όλοι βιώσιμοι βάσει των ειδικών προγραμμάτων εξορθολογισμού της λειτουργίας τους.
- (60) Σε ό,τι αφορά, ειδικότερα, στην ενίσχυση που χορηγήθηκε στην «ΑΓΝΟ» κατ' εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 32 παράγραφος 2 του ελληνικού νόμου αριθ. 2008/92, η Ελλάδα πρόσθεσε ότι η χρονική καθυστέρηση ήταν αναγκαία προκειμένου να ελέγξει τις λεπτομέρειες κάθε υποψηφίου (υπήρχαν πρωτοβάθμιες και δευτεροβάθμιες επιτροπές ελέγχου).
- (61) Η Ελλάδα θεωρεί ότι το ποσό των 91 εκατ. δραχμών, που ισοδυναμεί με τη διαφορά ανάμεσα στο πραγματικό ποσό των 851 εκατ. δραχμών και το ποσό των 760 εκατ., το οποίο θα μπορούσε θεωρητικά να αντιστοιχεί στις πραγματικές ζημίες, δεν είναι αδικαιολόγητο. Η διαφορά του όγκου των πωλήσεων για την «ΑΓΝΟ» μεταξύ του 1985 και του 1986 ανέρχεται σε 8,5 εκατ. χιλιόγραμμα. Μεγάλη ποσότητα του εν λόγω πλεονάσματος γάλακτος παστεριώθηκε από διάφορους τυροκόμους με ζημία 10,7 δραχμές/χιλιόγραμμα. Συνεπώς, η συνολική ζημία ανήλθε στο ποσό των 91 εκατ. δραχμές.
- (62) Επιπλέον, η Ελλάδα προσθέτει ότι οι τόκοι των 529,89 εκατ. δραχμών, που ρυθμίστηκαν σύμφωνα με το άρθρο 19 του νόμου αριθ. 2198/94, δεν αποτελούν υπεραντιστάθμιση της ζημίας συνολικού ύψους 851 εκατ. δραχμών. Πράγματι, η Ελλάδα θεωρεί ότι, προκειμένου να παράσχει πλήρη αποζημίωση για τη μη έγκαιρη αντιστάθμιση της ζημίας, το συνολικό ποσόν των προς ρύθμιση τόκων θα έπρεπε να ανέρχεται σε 959,79 εκατ. δραχμές.
- (63) Η Ελλάδα καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η ενίσχυση που χορηγήθηκε στην «ΑΓΝΟ» στο πλαίσιο του άρθρου 32 παράγραφος 2 του νόμου αριθ. 2008/92 συνιστά ενίσχυση για την αποκατάσταση ζημίας που προκλήθηκε από έκτακτο γεγονός, δηλαδή την καταστροφή του Τσερνομπίλ, και, ως εκ τούτου, πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 87 παράγραφος 2 στοιχείο β) της συνθήκης.

IV. ΣΧΟΛΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

- (55) Οι ελληνικές αρχές διαβίβασαν τις παρατηρήσεις τους σε διάφορα στάδια. Αρχικά, διατύπωσαν τα πρώτα σχόλια τους στην κίνηση της διαδικασίας που προβλέπεται στο άρθρο 88 παράγραφος 2 της συνθήκης. Στη συνέχεια, η Ελλάδα απέστειλε τα σχόλια των ελληνικών αρχών σχετικά με τους ισχυρισμούς των καταγγελλόντων. Τέλος, η ΑΤΕ υπέβαλε τα δικά της σχόλια. Λόγω της φύσης και της θέσης της ΑΤΕ (βλέπε αιτιολογική σκέψη 108), οι εν λόγω παρατηρήσεις θεωρήθηκαν ως πρόσθετη υποβολή στοιχείων από τις ελληνικές αρχές και όχι ως σχόλια από τρίτα μέρη.

ΑΡΘΡΟ 32 ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 2 ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΡΙΘ. 2008/92

- (56) Στις αρχικές παρατηρήσεις τους για την κίνηση της προβλεπόμενης διαδικασίας, οι ελληνικές αρχές επεσήμαναν ότι οι συνεταιρισμοί κατέχουν ειδική θέση στην αγροτική οικονομία, ότι τα μέλη τους ευθύνονται αλληλεγγύως, ότι έχουν την υποχρέωση να απορροφούν την παραγωγή των μελών τους και να τη διαθέτουν στις καλύτερες δυνατές τιμές αγοράς (ανεξάρτητα από το εάν τελικά το κατορθώνουν ή όχι). Επιπλέον, η Ελλάδα πρόσθεσε ότι οι συνεταιρισμοί αντιπροσωπεύουν τα συμφέροντα των μεγάλων ομάδων παραγωγών που καλλιεργούν σε ορεινές, ημιορεινές και μειονεκτικές περιοχές.
- (57) Κατά τη διάρκεια της εν λόγω περιόδου (1982-1989), εκτός από την πυρηνική καταστροφή του Τσερνομπίλ, η Ελλάδα υπέστη πολλές φυσικές καταστροφές που επηρέασαν αρνητικά την οικονομική κατάσταση των συνεταιρισμών. Οι ελληνικές αρχές επισυνάπτουν κατάλογο 24 φυσικών καταστροφών που είχαν επιπτώσεις στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια της εν λόγω περιόδου. Σύμφωνα με τις ελληνικές αρχές, οι αιτίες αυτών των καταστροφών ήταν πλημμύρες, σφοδροί άνεμοι, χιονοθύελλες, έντονες βροχοπτώσεις, ασθένειες, κακοκαιρία, καυτώνας, χαμηλές θερμοκρασίες, εσχάρωση, ξηρασία και παύσας. Αυτές οι φυσικές καταστροφές και δυσμενείς καιρικές συνθήκες είχαν επιπτώσεις σε αρκετά γεωργικά προϊόντα και περιοχές.

- (64) Η Ελλάδα, αντικρούοντας στους ισχυρισμούς των καταγγελλόντων, τονίζει ότι αποζημίωση για τη βλάβη που προκλήθηκε από την πυρηνική καταστροφή χορηγήθηκε επίσης σε μερικές ιδιωτικές γαλακτοκομικές επιχειρήσεις, που προσδιορίστηκαν από την Επιτροπή σύμφωνα με τη διαδικασία (9) που προβλέπεται στα άρθρα 87 και 88.
- (65) Η Ελλάδα, αντικρούοντας τα σχόλια των καταγγελλόντων σχετικά με την κίνηση της διαδικασίας που προβλέπεται στο άρθρο 88 παράγραφος 2 της Συνθήκης, υποστηρίζει ότι οι ουσιαστικοί δικαιούχοι κάθε σχεδίου αναδιάρθρωσης χρεών είναι οι παραγωγοί και μέλη των συνεταιρισμών που υπέστησαν τις οικονομικές επιπτώσεις των θεομηνιών ή των εκτάκτων γεγονότων. Η Ελλάδα υπενθυμίζει ότι οι συνεταιρισμοί είναι υποχρεωμένοι να απορροφήσουν ολόκληρη την παραγωγή των μελών τους, σε αντίθεση με άλλες επιχειρήσεις, οι οποίες μπορούν να λειτουργήσουν ελεύθερα και επιλεκτικά όσον αφορά στις ποσότητες και την ποιότητα των προμηθειών. Ως εκ τούτου, λειτουργούν στην αγορά στο πλαίσιο διαφορετικών ρυθμίσεων και δεν μπορούν εκ των πραγμάτων να αντιμετωπιστούν με τον ίδιο τρόπο.
- (66) Οι ρυθμίσεις χρέους βάσει του άρθρου 32 παράγραφος 2 του νόμου υπ' αριθ. 2008/92 έχουν ως στόχο να εξασφαλίσουν στους αγροτικούς συνεταιρισμούς χρηματοοικονομική ευρωστία και να κάνουν δυνατή τη μακροπρόθεσμη συνεργασία μεταξύ αυτών και της ΑΤΕ με τα επακόλουθα οφέλη και για τις δύο πλευρές. Σε αυτό το πλαίσιο, η παρέμβαση της ΑΤΕ τηρεί την αρχή του ιδιώτη επενδυτή.
- (67) Οι ελληνικές αρχές επισυνάπτουν μορφές μελέτης βιωσιμότητας που έπρεπε να υποβληθούν από κάθε συνεταιρισμό, ο οποίος επιθυμούσε να επωφεληθεί από τη ρύθμιση των χρεών.
- (69) Η Ελλάδα διαφωνεί με τον ισχυρισμό της Επιτροπής ότι κατά τη ρύθμιση των χρεών της «ΑΓΝΟ», δυνάμει του άρθρου 5 του νόμου αριθ. 2237/94, η ΑΤΕ δεν ενήργησε με βάση την αρχή του ιδιώτη επενδυτή. Η Ελλάδα τονίζει ότι η εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 5 του νόμου αριθ. 2237/94, η οποία ανήκε στη διακριτική ευχέρεια της ΑΤΕ, αποφασίστηκε από το διοικητικό συμβούλιο και τη γενική συνέλευση των μετόχων της ΑΤΕ με βάση την αρχή του ιδιώτη επενδυτή. Η ίδια διαδικασία τηρήθηκε από την ΑΤΕ και έναντι όλων των άλλων συνεταιρισμών των οποίων τα χρέη ρυθμίστηκαν βάσει του άρθρου 5 του νόμου αριθ. 2237/94.
- (70) Η Ελλάδα δήλωσε ότι το συνολικό ποσό της ρύθμισης χρέους για τη γαλακτοκομική συνεταιριστική οργάνωση «ΑΓΝΟ», σύμφωνα με το άρθρο 5 του νόμου αριθ. 2237/94, ανήλθε στο ποσό των 10,145 δισεκατ. δραχμών, εκ των οποίων 3,12 δισεκατ. δραχμές από ληξιπρόθεσμο και μη εξοφληθέν βραχυπρόθεσμο χρέος, 4,725 δισεκατ. δραχμές από μεσοπρόθεσμο δάνεια (που συνδέονται κυρίως με το έργο επανεγκατάστασης της γαλακτοκομικής μονάδας) και 2,3 δισεκατ. δραχμές από συμβατικούς τόκους για το χρονικό διάστημα μεταξύ 1ης Ιανουαρίου 1994 και 31ης Μαρτίου 1995.
- (71) Οι ελληνικές αρχές αναφέρουν ότι η εγκύκλιος της ΑΤΕ αριθ. 150/94 περιέχει σύνολο κριτηρίων για την εφαρμογή του άρθρου 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94, σε ό,τι αφορά όχι μόνο στην εξυπηρέτηση του χρέους έναντι της ΑΤΕ αλλά και στην αποκατάσταση της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας των οφειλετών.

ΑΡΘΡΟ 5 ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΡΙΘ. 2237/94

- (68) Σύμφωνα με την άποψη των ελληνικών αρχών, το άρθρο 5 του νόμου αριθ. 2237/94 σχετικά με την παγιοποίηση των χρεών των γεωργικών συνεταιρισμών δεν αποτελεί κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 87 παράγραφος 1 της συνθήκης. Η Ελλάδα διατείνεται ότι η ρύθμιση των χρεών είναι μια συνήθης τραπεζική πρακτική που εφαρμόζεται σε όλα τα κράτη μέλη και δεν προκαλεί πρόσθετη χρήση κρατικών πόρων.
- (72) Η Ελλάδα είναι της άποψης ότι τα μέτρα που λαμβάνονται είναι ρεαλιστικά και συμβάλλουν στη χρηματοοικονομική ευρωστία των συνεταιρισμών, όπως αποδεικνύεται στη μελέτη βιωσιμότητας που υπέβαλε. Η Ελλάδα υπέβαλε επίσης έκθεση προόδου σχετικά με την εφαρμογή των μέτρων για την αναδιοργάνωση της «ΑΓΝΟ». Αυτή η έκθεση χρονολογείται από τις 31 Οκτωβρίου 1996.
- (73) Η «ΑΓΝΟ» επέβαλε ειδική εισφορά επί των παραδόσεων γάλακτος. Η συνολική απόδοση αυτής της ειδικής εισφοράς ανήλθε σε 240,44 εκατ. δραχμές κατά το 1996 και το 1997. Η εν λόγω εισφορά συντέλεσε ουσιαστικά στην αύξηση των στοιχείων του ενεργητικού του συνεταιρισμού.

(9) Ενίσχυση Ν 54/87 — Επιστολή της Επιτροπής SG (87) D/5035 της 15ης Απριλίου 1987.

(74) Οι ελληνικές αρχές υποστηρίζουν ότι, αντίθετα με τους ισχυρισμούς της Επιτροπής, το άρθρο 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94 περιέχει διατάξεις για την επιβολή μείωσης ή παύσης της παραγωγικής ικανότητας. Ως περαιτέρω διευκρίνιση, η Ελλάδα αναφέρει ότι το σχέδιο αναδιάρθρωσης της «ΑΓΝΟ» περιλαμβάνει τη διακοπή ζημιογόνων δραστηριοτήτων, όπως είναι αυτή της παραγωγής ζωοτροφών προς διάθεση στα μέλη της.

(75) Σύμφωνα με τις ελληνικές αρχές, η Ελλάδα ως περιοχή στόχου αριθ. 1 εξαιρούνταν από τους τομεακούς περιορισμούς που σχετίζονται με τη μεταποίηση και εμπορία των γαλακτοκομικών προϊόντων, σύμφωνα με το παράρτημα της απόφασης 94/173/ΕΚ της Επιτροπής⁽¹⁰⁾.

(76) Η Ελλάδα προσθέτει ότι οι ετήσιοι ισολογισμοί της «ΑΓΝΟ» εμφανίζουν θετικό αποτέλεσμα εκμετάλλευσης, καθώς και ότι εξυπηρετούν το σύνολο των τόκων από τα βραχυπρόθεσμα δάνεια και ένα μέρος από τους τόκους των μεσοπρόθεσμων δανείων. Σε ό,τι αφορά την εφαρμογή των μέτρων αναδιοργάνωσης και τη μείωση των δαπανών, προέκυψε θετικό οικονομικό αποτέλεσμα που εξασφαλίζει τη βιωσιμότητα της «ΑΓΝΟ».

(77) Στην απάντησή της στα σχόλια των καταγγελλόντων, η Ελλάδα προσθέτει ότι η αναδιάρθρωση των οφειλών της «ΑΓΝΟ» βασίστηκε τόσο στα συμπεράσματα της μελέτης σκοπιμότητας, όσο και στα προσδοκώμενα οφέλη για την τράπεζα από την εφαρμογή οποιωνδήποτε εναλλακτικών λύσεων (π.χ. λήψη μέτρων αναγκαστικής εκτέλεσης).

(78) Η Ελλάδα αναφέρει σχετικά ότι, σύμφωνα με την οικονομική θέση της 31ης Δεκεμβρίου 1994, η «ΑΓΝΟ» είχε συνολικό χρέος 21,58 δισεκατ. δραχμές έναντι συνολικών εγγυήσεων 44,14 δισεκατ. δραχμών. Το σημαντικότερο μέρος του συνολικού χρέους είναι το χρέος προς την ΑΤΕ (16,75 δισεκατ. δραχμές), ενώ το κύριο μέρος του οικονομικού φακέλου εγγυήσεων αφορά στην αλληλέγγυα ευθύνη των μελών της «ΑΓΝΟ» (30,55 δισεκατ. δραχμές).

(79) Κατά την άποψη της Ελλάδας, η μελέτη σκοπιμότητας προέβλεπε την κανονική εξυπηρέτηση των χρεών του συνεταιρισμού μέσω της εφαρμογής σχεδίου οικονομικής εξυγίανσης. Επομένως, βάσει της ρύθμισης των χρεών της «ΑΓΝΟ»,

η Τράπεζα προσδοκούσε να εισπράξει ποσό ύψους 16,75 δισεκατ. δραχμών, επιπλέον δε τόκους και σημαντικά έσοδα από λοιπές τραπεζικές εργασίες. Αντίθετα, στην περίπτωση λήψης μέτρων αναγκαστικής εκτέλεσης (δηλαδή κατάσχεση, πλειστηριασμός κ.λπ.), οι ελληνικές αρχές προσδοκούσαν να εισπράξουν συνολικό ποσό 2,64 δισεκατ. δραχμών.

*ΠΡΑΞΗ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΗ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΑΡΙΘ. 1620 ΤΗΣ 5ΗΣ ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1989*

(80) Σε ό,τι αφορά στην πράξη του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος αριθ. 1620 της 5ης Οκτωβρίου 1989, η Ελλάδα προσθέτει ότι η εν λόγω πράξη καθορίζει το γενικό πλαίσιο για την αναδιάρθρωση των χρεών των επιχειρήσεων προς το τραπεζικό σύστημα, αφήνοντας ελεύθερες τις τράπεζες να καθορίζουν τους ειδικότερους όρους εξυπηρέτησης των απαιτήσεων τους έναντι των πελατών τους. Συγκεκριμένα, οι τράπεζες είναι ελεύθερες να καθορίζουν τόσο τη διάρκεια αποπληρωμής των οφειλών των επιχειρήσεων που εξυπηρετούνται από αυτές, όσο και τα επιτόκια αναδιάρθρωσης των χρεών τους.

(81) Αρχικά, αυτές οι διατάξεις προβλέπουν ένα ελάχιστο επιτόκιο 18 % ετησίως για κεφάλαια κίνησης και 17 % ετησίως για μεσοπρόθεσμα δάνεια. Από τις 4 Αυγούστου 1994, αυτά τα ελάχιστα επιτόκια καταργήθηκαν, επιτρέποντας έτσι στις τράπεζες να καθορίσουν τα επιτόκια κατά την κρίση τους και κατά περίπτωση, ακόμη και σε επίπεδο ενός εκάστου πελάτη.

(82) Η Ελλάδα θεωρεί, ακολούθως, ότι η ψήφιση του άρθρου 5 του νόμου αριθ. 2237/94 αποσκοπεί μόνον στην εξειδίκευση του γενικού πλαισίου της πράξης του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος αριθ. 1620 της 5ης Οκτωβρίου 1989 και να καταστήσει την εφαρμογή του δυνατή για την ΑΤΕ. Κατά την άποψη της Ελλάδας, η εξειδίκευση αυτή κρίθηκε απαραίτητη για τον καθορισμό αυστηρότερου πλαισίου αναδιάρθρωσης των χρεών, κυρίως με τον καθορισμό αυστηρών όρων επιλεξιμότητας και διατάξεων για τη μη τήρηση των όρων για την αναδιάρθρωση των χρεών, δηλαδή από την εισαγωγή αυστηρών όρων επιλεξιμότητας και διατάξεων για τη μη τήρηση των όρων των δανείων προσαρμογής.

ΣΧΟΛΙΑ ΤΗΣ ΑΤΕ

(83) Με τα σχόλια που υπέβαλε στις 12 Μαρτίου 1999 η ΑΤΕ υποστηρίζει τα σχόλια και τις πληροφορίες που υπέβαλαν οι ελληνικές αρχές. Πρόθεσή της είναι να υποστηρίξει τα σχόλια και τις πληροφορίες που διαβιβάστηκαν από την Ελλάδα.

⁽¹⁰⁾ ΕΕ L 79 της 23.3.1994, σ. 29, καταργήθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1750/1999 της Επιτροπής από 1.1.2000.

- (84) Σε ό,τι αφορά την αναδιάρθρωση των χρεών διαφόρων επιχειρήσεων η ΑΤΕ δηλώνει ότι, το 1994, αντιμετώπισε την ακόλουθη κατάσταση: διάφοροι γεωργικοί συνεταιρισμοί, συμπεριλαμβανομένης και της «ΑΓΝΟ», δεν ήταν σε θέση να εξυπηρετήσουν τα χρέη τους λόγω ποικίλων παραγόντων. Οι υψηλές δαπάνες εξυπηρέτησης αυτών των χρεών (που αποτελούνται συνήθως από ανατοκισμούς), έθεσαν σε σοβαρό κίνδυνο τη δυνατότητα των συνεταιρισμών να συνεχίσουν τη λειτουργία τους. Δεδομένου ότι αυτοί οι συνεταιρισμοί ήταν σημαντικοί πελάτες της ΑΤΕ, η ΑΤΕ έχει σημαντικό οικονομικό συμφέρον από την επιβίωσή τους. Η ΑΤΕ επισήμανε ότι όχι μόνο θα έχανε το κεφάλαιο που είχε επενδύσει σε αυτούς τους συνεταιρισμούς, αλλά θα είχε επίσης σημαντική απώλεια μελλοντικών πηγών εισοδήματος μέσω της παροχής τραπεζικών υπηρεσιών στους εν λόγω συνεταιρισμούς.
- (85) Η ΑΤΕ θεωρεί ότι η απόφασή της για ρύθμιση των χρεών των συνεταιρισμών συνάδει απολύτως με τη συμπεριφορά μιας ιδιωτικής τράπεζας σε ανάλογες περιστάσεις. Εξετάστηκαν όλα τα αιτήματα για την αναδιάρθρωση χρεών και οι σχετικές χορηγήσεις από την ΑΤΕ πραγματοποιήθηκαν βάσει εμπορικών κριτηρίων και της εκπλήρωσης των γενικών απαιτήσεων της ΑΤΕ για την αναδιάρθρωση χρεών.
- (86) Η ΑΤΕ υποστηρίζει ότι οι ισχυρισμοί της Επιτροπής σχετικά με τη σύνδεση της απόφασης της ελληνικής κυβέρνησης και της συμπεριφοράς της ΑΤΕ δεν είναι ορθοί. Η ΑΤΕ δηλώνει ότι το άρθρο 5 του νόμου αριθ. 2237/94 δεν ήταν απαραίτητο ώστε η ΑΤΕ να προβεί σε αναδιάρθρωση των προς αυτή χρεών. Η πράξη του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος αριθ. 1620 της 5ης Οκτωβρίου 1989 είχε χορηγήσει σε όλες τις τράπεζες στην Ελλάδα (ιδιωτικές και δημόσιες) την ελευθερία να συνάπτουν συμφωνίες αναδιάρθρωσης χρεών με τους πελάτες τους. Επιπλέον, σύμφωνα με την ΑΤΕ, το άρθρο 5 του νόμου αριθ. 2237/94 δεν επέβαλε καμία υποχρέωση στην ΑΤΕ να προβεί στη ρύθμιση χρεών των συνεταιρισμών και δεν παρείχε κανένα νόμιμο δικαίωμα στους συνεταιρισμούς να ζητήσουν από την ΑΤΕ τη ρύθμιση των οφειλών τους.
- (87) Σύμφωνα με την ίδια, η ΑΤΕ συμφώνησε να προβεί στην αναδιάρθρωση των χρεών με μοναδικό στόχο να προστατεύσει τα εμπορικά συμφέροντά της. Για το λόγο αυτό, η ΑΤΕ καθόρισε τις απαιτήσεις της έναντι αυτών των ρυθμίσεων στις εγκυκλίους αριθ. 150/94 και αριθ. 22/95, οι οποίες περιλαμβάνουν:
- σχέδιο βιωσιμότητας με μέτρα για την εξασφάλιση της οικονομικής εξυγίανσης και εξόφλησης του χρέους. Στο σχέδιο περιλαμβάνονται: η μείωση των λειτουργικών δαπανών (μέσω περικοπών προσωπικού και άλλων κατάλληλων περιστολών δαπανών), η παύση ζημιωγόνων δραστηριοτήτων, η υποχρέωση εκποίησης αδρανών περιουσιακών στοιχείων και η αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου (μέσω της επιβολής εισφοράς επί των προϊόντων και της αύξησης της συμμετοχής των μελών της),
  - χρονοδιάγραμμα για την ολοκλήρωση της οικονομικής εξυγίανσης,
  - ακύρωση της συμφωνίας αναδιάρθρωσης χρέους, εάν καθυστερήσουν οι δόσεις για περισσότερους από έξι μήνες και επαναφορά στην προτέρα κατάσταση,
  - μείωση των χρηματοοικονομικών βαρών των συνεταιρισμών,
  - η παροχή περαιτέρω πίστωσης, η οποία θα εξαρτηθεί από την εκπλήρωση των όρων και των διατάξεων των συμφωνιών αναδιάρθρωσης χρέους,
  - συμβατική υποχρέωση κάθε δικαιούχου συνεταιρισμού να καλύπτει όλες τις ανάγκες του για τραπεζική εξυπηρέτηση μέσω της ΑΤΕ,
  - η αναλογία ασφάλισης που παρέχεται στην ΑΤΕ και του χρέους προς την ΑΤΕ πρέπει να είναι 110:100,
  - συστηματική στενή παρακολούθηση της εφαρμογής του επιχειρηματικού σχεδίου από την ΑΤΕ.
- (88) Η ΑΤΕ προσθέτει ότι αρκετοί συνεταιρισμοί δεν πληρούσαν τα κριτήρια επιλεξιμότητας και οι αιτήσεις τους απορρίφθηκαν. Επιπλέον, σύμφωνα με τις εγκυκλίους αριθ. 150/94 και αριθ. 22/95, η ΑΤΕ κατήργησε τα πιστωτικά όρια για μερικούς συνεταιρισμούς και έλαβε τα απαραίτητα μέτρα για να καλύψει τις ληξιπρόθεσμες πιστώσεις.
- (89) Σε ό,τι αφορά τη ρύθμιση χρεών στο πλαίσιο του άρθρου 32 παράγραφος 2 του νόμου αριθ. 2008/92, η ΑΤΕ δηλώνει ότι δεν υπήρξε καμία υπεραντιστάθμιση της ζημίας που υπέστη η «ΑΓΝΟ» από το πυρηνικό ατύχημα του Τσερνομπίλ. Εκτός από τη ζημία ύψους 760 εκατ. δραχμών (ζημία της «ΑΓΝΟ» από την καταστροφή 19 000 τόνων γάλακτος με μέση τιμή πληρωμής 40 δραχμές/χιλιόγραμμα), το ποσό των 1,38 δισεκατ. δραχμών που χορηγήθηκε περιλαμβάνει ποσό 91 εκατ. δραχμών για τη ζημία που υπέστη η «ΑΓΝΟ» από την πώληση παστεριωμένου γάλακτος στους τυροκόμους και ποσό 529,89 εκατ. δραχμών που αντιπροσωπεύουν τον τόκο επί των συγκεκριμένων ζημιών. Για το λόγο αυτό, η ΑΤΕ αναφέρει ότι η «ΑΓΝΟ» κατέβαλλε τιμή αγοράς 40 δραχμές/χιλιόγραμμα, αντί της τιμής στόχου 34 δραχμές/χιλιόγραμμα που ίσχυε τότε.

- (90) Σύμφωνα με την ΑΤΕ, οι πωλήσεις της «ΑΓΝΟ» σε νωπό γάλα και γιαούρτι μειώθηκαν κατά 8 500 τόνους μεταξύ 1985 και 1986. Ο συνεταιρισμός υποχρεώθηκε τότε να διαθέσει αυτό το πρόσθετο γάλα μεταποιώντας το σε τυρί. Η «ΑΓΝΟ» πλήρωνε στα μέλη της έως και 44,5 δραχμές/χιλιόγραμμα γάλακτος που μεταποιήθηκε σε τυρί, δηλαδή 10,5 δραχμές παραπάνω από την ενδεικτική τιμή των 34 δραχμών/χιλιόγραμμα που ίσχυσε στη διάρκεια αυτής της περιόδου. Βάσει αυτής της διαφοράς τιμών, η ΑΤΕ δικαιολογεί το ύψος της ζημίας της «ΑΓΝΟ» στα 91 εκατ. δραχμές (8 500 τόνοι X 10,5 δραχμές/χιλιόγραμμα). Η ΑΤΕ προσθέτει ότι μόνο κατά το 1987 η «ΑΓΝΟ» μεταποίησε σε τυρί 5,23 τόνους γάλακτος. Η «ΑΓΝΟ» θα πρέπει να είχε πληρώσει τους προμηθευτές νωπού γάλακτος 30,03 δραχμές/χιλιόγραμμα. Εντούτοις, η ΑΤΕ πρόσθεσε ότι, σύμφωνα με την παρεμβατική πολιτική επί των τιμών που ασκεί η ελληνική κυβέρνηση, η «ΑΓΝΟ» κατέβαλλε στους παραγωγούς της 44,5 δραχμές/χιλιόγραμμα γάλακτος.
- (91) Η ΑΤΕ υποστηρίζει ότι, προκειμένου να καλυφθούν οι προαναφερθείσες ζημίες, η «ΑΓΝΟ» ήταν υποχρεωμένη να αυξήσει σημαντικά το δανεισμό από την ΑΤΕ. Η καταβολή της αποζημίωσης δεν πραγματοποιήθηκε μέχρι τις 31 Αυγούστου 1993. Λαμβάνοντας υπόψη τα επιτόκια αναφοράς που ίσχυαν μεταξύ του 1988 και του 1993, το ποσό των τόκων επί ζημιών ύψους 851 εκατ. δραχμών ανερχόταν σε 959,79 εκατ. δραχμές. Έτσι, η ΑΤΕ υποστηρίζει ότι η ρύθμιση ποσού τόκων ύψους 529,89 εκατ. δραχμών δεν αποτελεί υπεραντιστάθμιση της πραγματικής ζημίας που υπέστη η «ΑΓΝΟ».
- (92) Η ΑΤΕ υποστηρίζει ότι η οικονομική κατάσταση της «ΑΓΝΟ» επιδεινώθηκε αισθητά πριν από το 1994 λόγω καθυστερήσεων κατά τη ρύθμιση των συνδεδόμενων με το Τσερνομπίλ χρεών και την καθυστέρηση εφαρμογής του επενδυτικού σχεδίου. Η παραγωγή της «ΑΓΝΟ» ήταν κάτω από τα κανονικά επίπεδα. Σε αυτό το πρόβλημα προστέθηκε ο ισχυρός ανταγωνισμός της αγοράς και η πτώση των πωλήσεων στη συναφή αγορά.
- (93) Ενόψει της αδυναμίας της «ΑΓΝΟ» να εξοφλήσει το χρέος της, η ΑΤΕ είχε την επιλογή να υποχρεώσει την «ΑΓΝΟ» να κηρύξει πτώχευση ή να προβεί σε αναδιάρθρωση του χρέους της. Σύμφωνα με την ΑΤΕ, η ανάλυση κόστους-κέρδους και των δύο επιλογών ευνοούσε την αναδιάρθρωση των χρεών των συνεταιρισμών. Το συνολικό ποσό πιστώσεων που θα επιστρεφόταν στην ΑΤΕ σε περίπτωση εκκαθάρισης και ρευστοποίησης (μετά την ικανοποίηση των προνομιούχων πιστωτών) θα ανερχόταν σε 2,64 δισεκατ. δραχμές. Το ποσό αυτό θα κάλυπτε μόνο ένα μικρό μέρος του συνολικού χρέους της «ΑΓΝΟ» στην ΑΤΕ, ύψους 16,75 δισεκατ. δραχμών. Επίσης, η ΑΤΕ υποστηρίζει ότι οι συμφωνίες αναδιάρθρωσης χρέους συνοδεύονταν από εγγυήσεις συνολικής αξίας 44,23 δισεκατ. δραχμών (εκ των οποίων 30,55 δισεκατ. δραχμές από ευθύνη των μελών, 7,11 δισεκατ. δραχμές από ευθύνη συνδεδόμενη με πάγια στοιχεία του ενεργητικού και 4,84 δισεκατ. δραχμές από απαιτήσεις).
- (94) Σύμφωνα με την ΑΤΕ, οι ενέργειες αναδιάρθρωσης της «ΑΓΝΟ» συμφωνήθηκαν με την εν λόγω τράπεζα στις 7 Ιουλίου 1995, κατά τη σύναψη δύο συμφωνιών αναδιάρθρωσης χρέους για το ποσό των 10,145 δισεκατ. δραχμών και των 1,899 δισεκατ. δραχμών, αντίστοιχα. Τα μέτρα αναδιάρθρωσης ήταν τα ακόλουθα:
- αύξηση των ιδίων κεφαλαίων κατά 290 εκατ. δραχμές στην περίοδο 1995-1997,
  - επιβολή ειδικής εισφοράς επί των παραδόσεων γάλακτος ύψους 1,5 δραχμών/χιλιόγραμμα έως τις 31 Δεκεμβρίου 1995 και 3 δραχμών/χιλιόγραμμα από την 1η Ιανουαρίου 1996,
  - ετήσια εξοικονόμηση 200 εκατ. δραχμών μέσω της μείωσης των υπερωριών και των επιδομάτων του προσωπικού,
  - μείωση των επιστροφών προϊόντων με συνολική εξοικονόμηση 210 εκατ. δραχμών κατά το πρώτο έτος και 250 εκατ. δραχμών στη συνέχεια,
  - μείωση των δαπανών εμπορίας και διαφήμισης στο 2 % του κύκλου εργασιών, δηλαδή στα 540 εκατ. δραχμές,
  - εξοικονόμηση 500 εκατ. δραχμών κατά το 1995 και το 1996 από απόλυση 150 υπαλλήλων,
  - ετήσια εξοικονόμηση 50 εκατ. δραχμών από τη γενική μείωση των δαπανών παραγωγής,
  - ακύρωση προγραμματισμένων επενδύσεων και οποιασδήποτε άλλης επένδυσης που δεν σχετίζεται με τη μονάδα μεταποίησης γάλακτος,
  - αύξηση της ποικιλίας και βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων,
  - εισαγωγή σύγχρονων μεθόδων εμπορίας, καθώς και κίνητρα για το προσωπικό πωλήσεων, αποκλειστικοί αντιπρόσωποι, αλλαγή των μεθόδων διανομής και αλλαγή του συστήματος τιμολόγησης.
- (95) Βάσει αυτών των μέτρων αναδιάρθρωσης, η ΑΤΕ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η «ΑΓΝΟ» είχε τη δυνατότητα να καταστεί βιώσιμη και να εξοφλήσει τα χρέη της. Η ΑΤΕ συμφώνησε να προβεί στην αναδιάρθρωση των χρεών της «ΑΓΝΟ». Το ποσό του εν λόγω χρέους της «ΑΓΝΟ» ανερχόταν σε 10,145 δισεκατ. δραχμές. Σύμφωνα με την ΑΤΕ, αυτό το χρέος προκύπτει όχι μόνο από την εκτέλεση του επενδυτικού σχεδίου, αλλά και από δάνεια που αφορούν στη συνολική λειτουργία του εργοστασίου, καθώς και από τους τόκους επί των συγκεκριμένων δανείων. Η συμφωνία αναδιάρθρωσης προβλέπει περίοδο εξόφλησης μέχρι δεκαπέντε έτη, με περίοδο χάριτος τριών ετών στη διάρκεια της οποίας η «ΑΓΝΟ» δεν θα καταβάλει κανένα ποσό στην ΑΤΕ. Τόκοι θα καταβάλλονταν μόνο κατά το δεύτερο ήμισυ της δεκαπενταετούς περιόδου εξόφλησης, υπολογιζόμενοι με βάση το 50 % των εκάστοτε ισχυόντων συμβατικών επιτοκίων.

- (96) Λόγω του μεγάλου ύψους της οφειλής της «ΑΓΝΟ», υπήρξε επίσης ένα σημαντικό ποσό χρέους που δεν μπορούσε να καλυφθεί από τις διατάξεις του άρθρου 5 του νόμου αριθ. 2237/94, επειδή κατέστη ληξιπρόθεσμο μετά τις 31 Δεκεμβρίου 1993. Έτσι, η ΑΤΕ αποφάσισε να προβεί στην αναδιάρθρωση του επιπλέον χρέους των 1,899 δισεκατ. δραχμών, βάσει της πράξης του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος αριθ. 1620 της 5ης Οκτωβρίου 1989. Συμφωνήθηκε ότι αυτό το ποσό θα καταβαλλόταν επί δεκαετία, με περίοδο χάριτος δύο ετών, κατά την οποία θα πραγματοποιούνταν μόνο καταβολές τόκων με επιτόκιο 21,5 %.
- (97) Σε ό,τι αφορά την εφαρμογή του σχεδίου βιωσιμότητας, η ΑΤΕ προσθέτει ότι η πρώτη έκθεση, που δημοσιεύθηκε στις 14 Φεβρουαρίου 1996, έδειξε ότι τα αρχικά μέτρα δεν ήταν επαρκή για την επίτευξη των οικονομικών στόχων που είχαν καθοριστεί. Βάσει αυτής της έκθεσης, εφαρμόστηκαν τα ακόλουθα πρόσθετα μέτρα:
- αύξηση της ειδικής εισφοράς επί των παραδόσεων γάλακτος από 3 έως 4 δραχμές/χιλιόγραμμα. Οι ετήσιες εισπράξεις από αυτά τα μέτρα αναμενόταν να ανέλθουν στα 230 εκατ. δραχμές,
  - οικονομίες 80 εκατ. δραχμές με την αλλαγή του συστήματος πληρωμής των προμηθευτών γάλακτος,
  - μείωση των δαπανών εμπορίας σε 550 εκατ. δραχμές το 1996 και το 1997, που θα επέφερε ετήσια εξοικονόμηση 950 εκατ. δραχμές εντός των παραπάνω ετών,
  - απόλυση 81 υπαλλήλων έως τις 31 Ιανουαρίου 1996, με αποτέλεσμα την αποταμίευση 283 εκατ. δραχμών το 1995 και το 1996,
  - ετήσια αποταμίευση 20 εκατ. δραχμές για την πρόσληψη εποχιακού προσωπικού,
  - η ειδική εισφορά που επιβαλλόταν στους προμηθευτές γάλακτος για ζωοτροφές θα αυξανόταν κατά 0,5 δραχμές/χιλιόγραμμα παραδοθέντος γάλακτος, για ετήσιο εισόδημα 35 εκατ. δραχμές,
  - η συνεργασία με παραγωγό ζωοτροφών θα είχε ως αποτέλεσμα την ετήσια εξοικονόμηση 91 εκατ. δραχμές,
  - συνεργασία με διανομέα στην αγορά της Αθήνας, που θα απέδιδε πρόσθετα οφέλη περίπου 100 εκατ. δραχμές,
  - εξόφληση από τους παραγωγούς γάλακτος των ανεξόφλητων χρεών ύψους 75 εκατ. δραχμών το 1996 και το 1997,
  - ετήσια εξοικονόμηση 196 εκατ. και 60 εκατ. δραχμές από εξοφλήσεις χρεών παραγωγών ζωοτροφών και από προκαταβολές, αντίστοιχα,
- συμφωνία με τους παραγωγούς και το προσωπικό που θα επέτρεπε το πάγωμα των εκκρεμών αξιώσεων τους έναντι της «ΑΓΝΟ» σε τιμές του 1995 και την αναβολή της πληρωμής των 2,5 δισεκατ. δραχμών έως το 1999.
- (98) Μια δεύτερη έκθεση εντόπισε το 1996 μικρή καθυστέρηση στην εφαρμογή ορισμένων μέτρων και ταμειακή δυσκολία στη λειτουργία της «ΑΓΝΟ» που δεν επέτρεψε την επίτευξη των οικονομικών στόχων. Για την περίοδο από τον Ιούνιο έως τον Σεπτέμβριο του 1996, προτάθηκαν επιπλέον μέτρα, στα οποία συμπεριλαμβάνονται τα ακόλουθα:
- υπολογισμός τόκου επί ποσών που οφείλουν οι παραγωγοί πάνω από επτά ημέρες για την πώληση ζωοτροφών,
  - μειώσεις των ημερήσιων αποζημιώσεων και των δαπανών για αποστολές εκτός έδρας του προσωπικού της «ΑΓΝΟ»,
  - ειδική εισφορά 1 % για τους μηνιαίους μισθούς μέχρι 200 000 δραχμές και 2 % για τους μισθούς άνω των 200 000 δραχμών,
  - υποχρεωτική παράδοση στην «ΑΓΝΟ» όλης της παραγωγής γάλακτος των μελών της,
  - επιβολή τόκου σε ακάλυπτες επιταγές πελατών και διαπραγματεύσεις για την πληρωμή των παγωμένων χρεών πελατών,
  - λεπτομερές χρηματοοικονομικό σχέδιο για την κάλυψη των αναγκών της «ΑΓΝΟ» σε κεφάλαιο κίνησης και εξόφληση των μεσοπρόθεσμων χρεών.
- (99) Σύμφωνα με την ΑΤΕ, η στενή παρακολούθηση της λειτουργίας της «ΑΓΝΟ» μετά τις συμφωνίες αναδιάρθρωσης χρέους του 1995, της έδωσε τη δυνατότητα να επιχειρήσει να επηρεάσει τις διοικητικές αποφάσεις της «ΑΓΝΟ» με σκοπό να ελαχιστοποιήσει το οικονομικό της άνοιγμα σε αυτόν το συνεταιρισμό. Εντούτοις, διάφορα γεγονότα μετά το 1996, σε σχέση με τα οποία σημειώθηκαν αποκλίσεις ανάμεσα στα συμφέροντα ΑΤΕ και τις αποφάσεις της διοίκησης της «ΑΓΝΟ», κατέδειξαν ότι η ΑΤΕ έπρεπε να συμμετάσχει ενεργότερα στη διοίκηση της «ΑΓΝΟ» για να εξασφαλίσει τη μη υπονόμηση και, πολύ περισσότερο, τη μη εγκατάλειψη της εφαρμογής των συμφωνηθέντων μέτρων αναδιάρθρωσης και της προοπτικής εξόφλησης των χρεών της.
- (100) Η ΑΤΕ στη συνέχεια αντέληφθη ότι το οικονομικό της άνοιγμα έναντι της «ΑΓΝΟ» απαιτούσε ενεργότερη συμμετοχή στη διοίκηση του συνεταιρισμού. Ως εκ τούτου, η ΑΤΕ όρισε τέσσερις τεχνικούς συμβούλους τον Αύγουστο του 1997, με τη συγκατάθεση του διοικητικού συμβουλίου της «ΑΓΝΟ». Η ΑΤΕ ανέλαβε απευθείας την ευθύνη της διοίκησης της «ΑΓΝΟ» την 1η Μαΐου 1998, με τη συγκατάθεση της γενικής συνέλευσης της «ΑΓΝΟ».

V. ΝΟΜΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ

ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 87 ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 1 ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ

- (101) Σύμφωνα με το άρθρο 87 παράγραφος 1 της συνθήκης, ενισχύσεις που χορηγούνται υπό οποιαδήποτε μορφή από τα κράτη μέλη ή με κρατικούς πόρους και που νοθεύουν ή απειλούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό διά της ευνοϊκής μεταχειρίσεως ορισμένων επιχειρήσεων ή ορισμένων κλάδων παραγωγής είναι ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά.
- (102) Τα υπό αξιολόγηση μέτρα αφορούν συνεταιρισμούς που συμμετέχουν σε όλους τους τομείς παραγωγής, μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων στην Ελλάδα. Στα πλαίσια της κοινής αγροτικής πολιτικής, η μεγάλη πλειοψηφία αυτών των προϊόντων καλύπτεται από κοινή οργάνωση της αγοράς. Σε όλους τους κανονισμούς που θεσπίζουν κοινή οργάνωση αγοράς για έναν ορισμένο τομέα, υπάρχει ειδική διάταξη που δηλώνει ότι, εφόσον δεν προβλέπεται άλλως από τον κανονισμό, τα άρθρα 87, 88 και 89 της συνθήκης εφαρμόζονται για την παραγωγή και το εμπόριο των προϊόντων που καλύπτει ο συγκεκριμένος κανονισμός.

ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

- (103) Με εξαίρεση τις καταγγεληθείσες φορολογικές απαλλαγές, όλα τα μέτρα που ελήφθησαν υπέρ των γεωργικών συνεταιρισμών γενικά, για παράδειγμα υπέρ της «ΑΓΝΟ», υλοποιήθηκαν με την σύμπραξη της ΑΤΕ.
- (104) Για τον σκοπό αυτό, ακόμα και αν η ΑΤΕ είναι τυπικά εταιρεία του ιδιωτικού δικαίου, ο μόνος μέτοχος της ΑΤΕ είναι το ελληνικό δημόσιο, το διοικητικό συμβούλιο της διορίζεται με κυβερνητική απόφαση και το ελληνικό δημόσιο μπορεί να ασκήσει κυρίαρχη επιρροή στους κανόνες λειτουργίας της τράπεζας. Η ΑΤΕ πρέπει να θεωρήσει δημόσια επιχείρηση κατά την έννοια του άρθρου 2 της οδηγίας 80/723/ΕΟΚ⁽¹¹⁾ σχετικά με τη διαφάνεια των οικονομικών σχέσεων μεταξύ των κρατών μελών και των δημόσιων επιχειρήσεων, όπως αυτή τροποποιήθηκε.
- (105) Συνεπώς, οι ρυθμίσεις και η αναδιάρθρωση χρεών από την ΑΤΕ συνεπάγονται απαραίτητως τη χρήση κρατικών πόρων. Στα πλαίσια της εξέτασης από την Επιτροπή ορισμένων μέτρων που προβλέπουν τα άρθρα 87 και 88 της συνθήκης, η χρήση των πόρων της ΑΤΕ εξομοιώνεται με τα μέτρα που λαμβάνονται από ένα κράτος μέλος ή μέσω των κρατικών πόρων κατά την έννοια του άρθρου 87 παράγραφος 1 της συνθήκης. Εντούτοις, προκειμένου να τηρηθούν οι όροι που προβλέπει το άρθρο 87 παράγραφος 1 της συνθήκης, πρέπει να καταδειχτεί ότι η συμπεριφορά της ΑΤΕ δεν συμβιβάζεται με την αρχή του ιδιώτη επενδυτή σε μια οικονομία της αγοράς.

- (106) Τα περισσότερα από τα υπό εξέταση μέτρα καλύπτουν δικαιούχους από το σύνολο του γεωργικού τομέα στην Ελλάδα. Η αξία παραγωγής των γεωργικών προϊόντων στην Κοινότητα ήταν 213,467 εκατ. ευρώ το 1998⁽¹²⁾, ενώ η αξία της ελληνικής γεωργικής παραγωγής ήταν 8,834 εκατ. ευρώ το ίδιο έτος, αντιπροσωπεύοντας το 4,1 % της συνολικής ευρωπαϊκής παραγωγής. Το εμπόριο γεωργικών προϊόντων μεταξύ της Ελλάδας και της Κοινότητας είναι σημαντικό. Πράγματι, μεταξύ του 1988 και του 1998, η συνολική αξία των εισαγωγών που πραγματοποίησε η Ελλάδα ανήλθε από 1,476 εκατ. ευρώ σε 2,911 εκατ. ευρώ και πραγματοποίησε στις υπόλοιπες κοινοτικές χώρες εξαγωγές ελάχιστης αξίας 842 εκατ. ευρώ και μέγιστης αξίας 1,796 εκατ. ευρώ.

ΣΤΡΕΒΛΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

- (107) Στο γεωργικό τομέα, η Επιτροπή έχει υποστηρίξει με συνέπεια ότι ορισμένα μέτρα επηρεάζουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών όταν πραγματοποιούνται μεταξύ τους εμπορικές συναλλαγές που αφορούν συγκεκριμένα προϊόντα. Σύμφωνα με τα δεδομένα που παρουσιάζονται ανωτέρω, τα εν λόγω μέτρα έχουν επιπτώσεις στις εμπορικές συναλλαγές μεταξύ της Ελλάδας και των άλλων κρατών μελών.
- (108) Εκτός από τη χρήση των κρατικών πόρων και τις συνέπειές της στις εμπορικές συναλλαγές, η Επιτροπή σημειώνει ότι το μέτρο είναι επιλεκτικό, δηλαδή ότι οι ρυθμίσεις των χρεών προς την ΑΤΕ έγιναν επιλεκτικά σε μια ομάδα οικονομικών φορέων (116 συνεταιρισμοί). Αυτές οι ρυθμίσεις επηρεάζουν άμεσα τη χρηματοοικονομική κατάσταση των εν λόγω επιχειρήσεων σε σχέση με τις επιχειρήσεις στην Ελλάδα και σε άλλα κράτη μέλη που δεν έχουν πρόσβαση σε τέτοια μέτρα.

ΠΛΕΘΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΠΙΣΤΩΤΗ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ⁽¹³⁾**Άρθρο 32 παράγραφος 2 του ελληνικού νόμου αριθ. 2008/92**

- (109) Η Επιτροπή σημειώνει ότι η θέση των ελληνικών αρχών για το χαρακτηρισμό ενίσχυσης του εν λόγω μέτρου είναι αντιφατική. Στην αρχική απάντησή τους για την κίνηση της διαδικασίας που προβλέπεται στο άρθρο 88 παράγραφος 2 της συνθήκης, οι ελληνικές αρχές συνέδεσαν τις ρυθμίσεις χρεών με θεομηνίες και έκτακτα γεγονότα που ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις του άρθρου 87 παράγραφος 2 στοιχείο β) της συνθήκης. Συνεπώς, κατά το αρχικό στάδιο θεώρησαν ότι το μέτρο περιέλαβε κρατικές ενισχύσεις κατά την έννοια του άρθρου 87 παράγραφος 1 της συνθήκης.

⁽¹²⁾ Πηγή: Eurostat.

⁽¹³⁾ Απόφαση του Δικαστηρίου της 29ης Ιουνίου 1999 σχετικά στην υπόθεση C 256/97 — DMT. Δεν έχει ακόμη δημοσιευθεί.

⁽¹¹⁾ Βλέπε υποσημείωση 6.

- (110) Σε ένα μεταγενέστερο στάδιο, η Ελλάδα υποστήριξε ότι οι ρυθμίσεις χρεών είχαν στόχο να εξασφαλίσουν τη μακροπρόθεσμη χρηματοοικονομική ευρωστία των συνεταιρισμών και να καταστήσουν δυνατή τη συνεργασία με την ΑΤΕ, με αμοιβαία οφέλη. Έτσι, η Ελλάδα κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι παρεμβάσεις της ΑΤΕ ήταν σύμφωνες με την αρχή του ιδιώτη επενδυτή.
- (111) Ως προς το θέμα αυτό, η Επιτροπή δεν μπορεί να συμφωνήσει με τις απόψεις της ελληνικής κυβέρνησης. Η Επιτροπή θεωρεί ότι σε καμία περίπτωση μια ιδιωτική τράπεζα δεν θα παραιτείτο από το σύνολο ή μέρος των αξιώσεών της έναντι μιας δεδομένης επιχείρησης απλώς και μόνο για λόγους που συνδέονται με τη δυναμική οικονομική βιωσιμότητα της εν λόγω επιχείρησης.
- (112) Ειδικότερα, η Επιτροπή δεν συμφωνεί ότι ένας ιδιώτης επενδυτής σε μια οικονομία αγοράς θα διέγραφε τις αξιώσεις του έναντι 116 γεωργικών συνεταιρισμών, ύψους 37,835 δισεκατ. δραχμών, χωρίς κάποιο αντάλλαγμα από τους δικαιούχους.
- (113) Επομένως, η Επιτροπή θεωρεί ότι πληρούνται όλοι οι όροι για την εφαρμογή του άρθρου 87 παράγραφος 1 της συνθήκης σε σχέση με το εν λόγω μέτρο. Η ένταση της ενίσχυσης προσδιορίζεται από το συνολικό ύψος του διαγραφόμενου χρέους.
- Άρθρο 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94**
- (114) Σύμφωνα με τις ελληνικές αρχές, το άρθρο 5 του νόμου αριθ. 2237/94 σχετικά με την παγιοποίηση χρεών γεωργικών συνεταιρισμών δεν αποτελεί κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 87 παράγραφος 1 της συνθήκης. Η Ελλάδα υποστηρίζει ότι η αναδιάρθρωση των χρεών είναι μια κανονική τραπεζική πρακτική που εφαρμόζεται σε όλα τα κράτη μέλη και δεν οδηγεί σε πρόσθετη χρήση κρατικών πόρων.
- (115) Η Επιτροπή δεν συμμαρμίζεται τις απόψεις των ελληνικών αρχών σε αυτό το θέμα.
- (116) Η Επιτροπή τόνισε ότι υπάρχουν διατάξεις που επιτρέπουν σε όλες τις τράπεζες στην Ελλάδα να εκτελέσουν συμφωνίες αναδιάρθρωσης χρέους. Οι όροι και οι προϋποθέσεις βάσει των οποίων γίνεται η αναδιάρθρωση του εν λόγω χρέους επαφίενται στην κρίση κάθε τράπεζας σύμφωνα με τις εμπορικές τραπεζικές πρακτικές της. Η ψήφιση του άρθρου 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94 επιτρέπει στην ΑΤΕ να εκτελέσει τις ίδιες λειτουργίες, αλλά με ειδικότερους όρους. Η Επιτροπή μπορεί στη συνέχεια να θεωρήσει ότι αυτές οι διαδικασίες δεν θα είχαν πραγματοποιηθεί υπό τις κανονικές συνθήκες της αγοράς, δηλαδή εάν η ΑΤΕ λειτουργούσε σύμφωνα με την αρχή του ιδιώτη πιστωτή, χρησιμοποιώντας καθαρώς εμπορικά τραπεζικά κριτήρια.
- (117) Καταρχήν, το φάσμα των επιλέξιμων επιχειρήσεων μειώνεται σημαντικά με τη θέσπιση ενός στοιχείου επιλεξιμότητας. Πράγματι, το άρθρο 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94 αφορά ειδικώς τους γεωργικούς συνεταιρισμούς και δεν ισχύει για άλλους τύπους επιχειρήσεων. Επιπλέον, ενώ γενικά οι τράπεζες είναι αυτές που καθορίζουν τα επιτόκια που ισχύουν για τις συμφωνίες αναδιάρθρωσης χρέους, το άρθρο 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94 θεσπίζει πολύ ευνοϊκούς όρους για αυτές τις ρυθμίσεις, οι οποίες μπορούν να διαρκέσουν μέχρι και δεκαπέντε έτη, με μια περίοδο χάριτος τριών ετών και με ποσοστό επιτοκίου ίσο με το 50 % του κανονικού επιτοκίου αγοράς που ορίζεται για τέτοια δάνεια.
- (118) Συνεπώς, η Επιτροπή θεωρεί ότι αυτό το μέτρο είναι επιλεκτικό και διαστρεβλώνει τις συνθήκες ανταγωνισμού στην εσωτερική αγορά, δεδομένου ότι παρέχει ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα στους δικαιούχους συνεταιρισμούς που δεν είναι συμβιβάσιμα με την αρχή του ιδιώτη πιστωτή.
- (119) Η Επιτροπή θεωρεί ότι η ένταση της ενίσχυσης ισοδυναμεί τουλάχιστον με χορήγηση νέου δανείου ίσου με το συνολικό ποσό του χρέους του συνεταιρισμού, το οποίο έχει διάρκεια δέκα ή δεκαπέντε ετών και επιτόκιο μειωμένο στο 50 % των συνήθων επιτοκίων για δάνεια παγιοποίησης. Καθώς το εν λόγω καθεστώς παροχής ενισχύσεων εφαρμόστηκε σε 116 περιπτώσεις και η Επιτροπή δεν μπορεί να αποκλείσει ότι κάποιοι τουλάχιστον από τους εν λόγω συνεταιρισμούς δεν θα επιτύγχαναν την αναδιάρθρωση των χρεών τους υπό κανονικές συνθήκες αγοράς, η ένταση της ενίσχυσης μπορούσε σε ορισμένες περιπτώσεις να ανέλθει στο 100 %, εφόσον οι εν λόγω συνεταιρισμοί θα αδυνατούσαν να επιτύχουν παρόμοιες ρυθμίσεις κάτω από οποιοδήποτε περιστασιακές [σημείο 41 της ανακοίνωσης της Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή των άρθρων 92 και 93 της συνθήκης και του άρθρου 5 της οδηγίας 80/723/ΕΚ της Επιτροπής επί των δημοσίων επιχειρήσεων στον κλάδο της μεταποίησης ⁽¹⁴⁾].
- (120) Επιπλέον, το επιχείρημα των ελληνικών αρχών, σύμφωνα με το οποίο θα ήταν οικονομικά πιο συμφέρον για την ΑΤΕ να προβεί στην αναδιάρθρωση των χρεών των συνεταιρισμών από το να αναγκάσει τους συνεταιρισμούς, για παράδειγμα την «ΑΓΝΟ», να κηρύξουν πτώχευση, απαιτεί προσεκτικότερη εξέταση. Η Επιτροπή θεωρεί ότι η εν λόγω εξέταση πρέπει να γίνεται κατά περίπτωση.

⁽¹⁴⁾ ΕΕ C 307 της 13.11.1993, σ. 3.

- (121) Ειδικότερα, η γαλακτοκομική συνεταιριστική οργάνωση «ΑΓΝΟ» στηρίχθηκε από την ελληνική κυβέρνηση με διαγραφές ή ρυθμίσεις χρεών μέσω της ΑΤΕ τουλάχιστον σε τέσσερις περιπτώσεις (ελληνικοί νόμοι αριθ. 2008/92, αριθ. 2198/94, αριθ. 2237/94 και αριθ. 2538/97). Οποιοσδήποτε ιδιώτης επενδυτής θα έβλεπε, έως ένα βαθμό, υπό αμφισβήτηση τη συμμετοχή του σε έναν συνεταιρισμό προκειμένου να περιορίσει περαιτέρω ζημιές.
- (122) Δεύτερον, οι ελληνικές αρχές απέτυχαν να αποδείξουν ότι οι ιδιωτικές τράπεζες εκτελούσαν τις ίδιες εργασίες υπό τους ίδιους όρους για τον περιορισμό των χρεών των γεωργικών συνεταιρισμών.
- (123) Τρίτον, το χρέος της «ΑΓΝΟ» στην ΑΤΕ ανήλθε σε 16,754 δισεκατ. δραχμές, ενώ η αγοραία αξία των περιουσιακών στοιχείων της «ΑΓΝΟ» ανερχόταν σε περίπου 7 δισεκατ. δραχμές. Το χρέος της «ΑΓΝΟ» προς άλλες τράπεζες ήταν πολύ μικρότερο (698 εκατ. δραχμές) από το χρέος προς την ΑΤΕ, γεγονός που υποδηλώνει ότι ακόμη και σε περίπτωση συμφωνίας του τραπεζικού συστήματος στο σύνολό του, για την παροχή ευνοϊκών όρων δανεισμού στην «ΑΓΝΟ» η διευκόλυνση της ΑΤΕ δεν θα μπορούσε να συγκριθεί με αυτές των λοιπών τραπεζών⁽¹⁵⁾. Εξάλλου, ακόμη και αν η ονομαστική αξία των παρασχεθέντων εγγυήσεων (44,23 δισεκατ. δραχμές) υπερβαίνει το ύψος του προς αναδιάρθρωση χρέους, η Επιτροπή παρατηρεί ότι οι περισσότερες από τις εγγυήσεις αυτές αφορούν στην αλληλέγγυα ευθύνη των μελών (30,55 δισεκατ. δραχμές) ή από αξιώσεις (4,84 δισεκατ. δραχμές). Εξ ορισμού, ενδέχεται να αποδειχθεί εξαιρετικά δύσκολη ή αβέβαιη η κινητοποίηση⁽¹⁶⁾ των εγγυήσεων αυτού του τύπου, καθώς αυτή θα εξαρτάται από τη φύση των εν λόγω αξιώσεων.
- (124) Επομένως, η Επιτροπή θεωρεί ότι πληρούνται όλοι οι όροι για την εφαρμογή του άρθρου 87 παράγραφος 1 της συνθήκης.
- Πράξη του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος αριθ. 1620 της 5ης Οκτωβρίου 1989**
- (125) Η πράξη του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος αριθ. 1620 της 5ης Οκτωβρίου 1989 παρέχει ένα νομοθετικό πλαίσιο προκειμένου να επιτραπεί στα πιστωτικά ιδρύματα στην Ελλάδα να αναδιρθώσουν τα χρέη τους από οποιαδήποτε δάνεια σε δραχμές ή ξένα νομίσματα.
- (126) Για ορισμένη περίοδο, αυτή η διάταξη προέβλεπε συγκεκριμένο επίπεδο επιτοκίων. Κατά τη χρονική στιγμή που, σύμφωνα με το άρθρο 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94, χορηγήθηκαν τα δάνεια για παγιοποίηση χρεών στην «ΑΓΝΟ» και σε άλλους συνεταιρισμούς, αυτά τα ελάχιστα επιτόκια δεν ισχυαν πλέον.
- (127) Δεδομένου ότι οι διατάξεις της πράξης του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος αριθ. 1620 της 5ης Οκτωβρίου 1989 ισχύουν σύμφωνα με τους ίδιους κανόνες τόσο στις δημόσιες όσο και στις ιδιωτικές τράπεζες της ελληνικής αγοράς και δεδομένου ότι η αναδιάρθρωση του χρέους αποτελεί συνήθη τραπεζική πρακτική σε όλα τα ευρωπαϊκά κράτη, η Επιτροπή καταλήγει στο συμπέρασμα ότι αυτή η διάταξη δεν είναι επιλεκτική. Ως εκ τούτου, δεν αποτελεί αυτή καθεαυτή κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 87 παράγραφος 1 της συνθήκης. Στο μέτρο που οι δημόσιες τράπεζες χρησιμοποίησαν τις ανωτέρω διατάξεις για την αναδιάρθρωση των χρεών, χρειάζεται να αναλυθεί κάθε περίπτωση χωριστά για να αποφασισθεί κατά πόσο μπορεί να χαρακτηριστεί έκαστο μέτρο ως ενίσχυση.
- Δάνειο στην «ΑΓΝΟ» σύμφωνα με την πράξη του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος αριθ. 1620 της 5ης Οκτωβρίου 1989**
- (128) Στην αιτιολογική σκέψη 127, η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι διατάξεις της πράξης του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος αριθ. 1620 της 5ης Οκτωβρίου 1989 αυτές καθεαυτές δεν αποτελούν κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 87 παράγραφος 1 της συνθήκης.
- (129) Επειδή πρόκειται για γενικές διατάξεις εθνικού δικαίου που επιτρέπουν την αναδιάρθρωση των χρεών από τράπεζες, το ανωτέρω συμπέρασμα δεν προδικάζει το χαρακτηρισμό της συγκεκριμένης συμπεριφοράς της ΑΤΕ, η οποία προέβη στην αναδιάρθρωση των χρεών των συνεταιρισμών σύμφωνα με τις ίδιες διοικητικές διατάξεις. Οι εν λόγω διατάξεις μπορούν πράγματι να οδηγήσουν σε κρατική ενίσχυση, εάν καταδειχθεί ότι η συμπεριφορά της ΑΤΕ δεν μπορεί να δικαιολογηθεί από την αρχή του ιδιώτη πιστωτή που ισχύει στην οικονομία αγοράς.
- (130) Στην περίπτωση της «ΑΓΝΟ», το σύνολο των συμφωνιών αναδιάρθρωσης χρέους αφορούσαν συνολικό ποσό 12,044 δισεκατ. δραχμών: 10,145 δισεκατ. δραχμών βάσει του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94 και 1,899 δισεκατ. δραχμών βάσει της πράξης του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος αριθ. 1620 της 5ης Οκτωβρίου 1989. Οι ελληνικές αρχές αναφέρουν ότι αυτό το ποσό δεν ήταν επιλέξιμο σύμφωνα με τις διατάξεις του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94. Περαιτέρω, η ΑΤΕ δεν μπορεί να εξομοιωθεί με ιδιώτη πιστωτή, δεδομένου ότι επανειλημμένως έχει χορηγήσει ενισχύσεις στην «ΑΓΝΟ».

⁽¹⁵⁾ Βλέπε υποσημείωση 14 και Δελτίο ΕΚ 9-1984, σημείο 3.2, ιδίως τρίτη περίπτωση κατ' αναλογία (ως προς την ιδιωτική συμβολή).

⁽¹⁶⁾ Βλέπε ενίσχυση C 47/95 για την οποία η Ιταλία έλαβε άδεια από το Συμβούλιο, στο πλαίσιο της διαδικασίας του άρθρου 88 παράγραφος 2 στοιχείο γ) της συνθήκης, να χορηγήσει ενισχύσεις προκειμένου να αποτρέψει τη διεκδίκηση από τις τράπεζες προσωπικών περιουσιακών στοιχείων των μελών των συνεταιρισμών σε περίπτωση πτώχευσης των εν λόγω συνεταιρισμών.

(131) Η Επιτροπή τόνισε ότι αυτή η ενέργεια συνδέεται με την αναδιάρθρωση μεγάλου χρέους, που πληροί τους όρους του άρθρου 87 παράγραφος 1 της συνθήκης. Ακόμα κι αν οι όροι αναδιάρθρωσης χρέους είναι λιγότερο ευνοϊκοί για την «ΑΓΝΟ» από εκείνους που θέτει το άρθρο 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94, το ισχύον επιτόκιο (21,5 %) παραμένει χαμηλότερο από το επιτόκιο αναφοράς που ίσχυε στην Ελλάδα κατά τη συγκεκριμένη ημερομηνία (26,47 %). Η Επιτροπή θεωρεί ότι αυτή η πρόσθετη ρύθμιση αποτελεί μέρος ενός συνολικού σχεδίου προκειμένου η «ΑΓΝΟ» να βοηθηθεί κατά την εξόφληση του χρέους της και, κατά συνέπεια, συνιστά κρατική ενίσχυση βάσει του άρθρου 87 παράγραφος 1 της συνθήκης.

(132) Η Επιτροπή θεωρεί ότι η ενίσχυση που ενέχει αυτή η διαδικασία ισοδυναμεί με νέο δάνειο συνολικού ύψους ίσου με το ποσό του χρέους και με επιτόκιο που ισούται τουλάχιστον με τη διαφορά μεταξύ του επιτοκίου της αγοράς (του ισχύοντος στην Ελλάδα επιτοκίου αναφοράς κατά την εν λόγω χρονική περίοδο) και του πραγματικά ισχύσαντος επιτοκίου καθόλη τη χρονική διάρκεια του δανείου (βλέπε αιτιολογική σκέψη 119).

Φορολογικές αλλαγές

(133) Οι καταγγέλλοντες υποστηρίζουν ότι η διαφοροποιημένη μεταχείριση των συνεταιρισμών στα πλαίσια του ελληνικού γενικού φορολογικού νόμου ή του νόμου για τους συνεταιρισμούς αποτελεί κρατική βοήθεια κατά την έννοια του άρθρου 87 παράγραφος 1 της συνθήκης.

(134) Σύμφωνα με το σημείο 23 της ανακοίνωσης της Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή των κανόνων των κανόνων για τις κρατικές ενισχύσεις στα μέτρα που σχετίζονται με την άμεση φορολογία των επιχειρήσεων⁽¹⁷⁾, η διαφοροποιημένη φύση ορισμένων μέτρων δεν σημαίνει απαραίτητως ότι αυτά πρέπει να θεωρούνται κρατικές ενισχύσεις. Μπορεί να αποτελούν γενικά μέτρα που δικαιολογούνται από τη φύση ή το γενικό προγραμματισμό του συστήματος. Ειδικότερα, σύμφωνα με το σημείο 25 της εν λόγω ανακοίνωσης της Επιτροπής, η φύση του φορολογικού συστήματος μπορεί επίσης να δικαιολογήσει το γεγονός ότι οι συνεταιρισμοί που διανέμουν όλα τα κέρδη τους στα μέλη τους δεν φορολογούνται ως συνεταιρισμοί εφόσον φορολογούνται τα μέλη τους.

(135) Δεδομένου ότι αυτή η κατάσταση ανταποκρίνεται σε εκείνη που περιγράφουν οι ελληνικές αρχές, η Επιτροπή δεν έχει λόγο να θεωρήσει ότι η διαφοροποιημένη μεταχείριση των συνεταιρισμών στα πλαίσια του ελληνικού φορολογικού συστήματος αποτελεί κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 87 παράγραφος 1 της συνθήκης.

ΠΙΘΑΝΕΣ ΠΑΡΕΚΚΛΙΣΕΙΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 87 ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ

(136) Εντούτοις, η απαγόρευση της χορήγησης κρατικών ενισχύσεων που περιλαμβάνεται στο άρθρο 87 παράγραφος 1 δεν είναι απόλυτη. Εκτός από το άρθρο 87 παράγραφος 2 στοιχείο β) της συνθήκης, το οποίο επικαλείται η Ελλάδα ως νομική βάση για τη χορήγηση των ενισχύσεων του άρθρου 32 παράγραφος 2 του ελληνικού νόμου αριθ. 2008/92, οι υπόλοιπες εξαιρέσεις που περιλαμβάνονται στο άρθρο 87 παράγραφος 2 της συνθήκης αποδεικνύονται μη εφαρμόσιμες.

ΑΡΘΡΟ 87 ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 2 ΣΤΟΙΧΕΙΟ β) ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ

(137) Στην απάντησή τους για την κίνηση της διαδικασίας που προβλέπεται στο άρθρο 88 παράγραφος 2 της συνθήκης, οι ελληνικές αρχές επικαλούνται τις διατάξεις του άρθρου 87 παράγραφος 2 στοιχείο β) της συνθήκης, που ορίζει ότι η ενίσχυση για την αποκατάσταση ζημίας που προκαλείται από θεομηνίες ή από εξαιρετικά γεγονότα είναι συμβιβάσιμη με την κοινή αγορά.

(138) Εντούτοις, ακόμα και αν η ενίσχυση για την αποκατάσταση των οικονομικών συνεπειών από φυσικές ή άλλες ανάλογες καταστροφές κρίνεται συμβιβάσιμη από την ίδια τη συνθήκη ΕΚ, κάθε τέτοια ενίσχυση πρέπει να κοινοποιείται σύμφωνα με το άρθρο 88 παράγραφος 3 της συνθήκης ΕΚ και το κράτος μέλος πρέπει να αιτιολογήσει τη χορήγηση της ενίσχυσης. Μόνο κατ' αυτό τον τρόπο μπορεί να πεισθεί η Επιτροπή ως προς το ότι μια ενίσχυση αυτού του τύπου υπάγεται πράγματι στο άρθρο 87 παράγραφος 2 στοιχείο β).

(139) Πρώτον, η Επιτροπή έλαβε υπόψη της το γεγονός ότι το άρθρο 32 παράγραφος 2 του νόμου αριθ. 2008/92 προβλέπει πρωτίστως τη διαγραφή χρεών των γεωργικών συνεταιρισμών που συνάφθηκαν κατά την εκτέλεση μιας κοινωνικής παρεμβατικής πολιτικής για λογαριασμό του ελληνικού δημοσίου. Αν και η Ελλάδα υποστηρίζει ότι οι παρεμβάσεις του ελληνικού δημοσίου προέκυψαν από τη ζημία που προκάλεσαν 24 συνολικά φυσικές καταστροφές, οι οποίες έπληξαν την Ελλάδα μεταξύ του 1982 και του 1989, η Ελλάδα αδυνατεί να αποδείξει την ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας μεταξύ των εν λόγω φυσικών καταστροφών και των κρατικών παρεμβάσεων για τη διαμόρφωση των τιμών των προϊόντων. Παραδείγματος χάριν, η σχέση μεταξύ της αντιστάθμισης για τη ζημία που προκαλείται από την εξαγωγή πορτοκαλιών, την εμπορία βερικοκων, την κατασκευή μονάδας ψυγίων, την αποθήκευση των επιτραπέζιων ελιών και οποιουδήποτε τύπου θεομηνίας που εμπίπτει στο άρθρο 87 παράγραφος 2 στοιχείο β) είναι, τουλάχιστον, ασαφής.

(17) ΕΕ C 384 της 10.12.1998, σ. 3.

(140) Δεύτερον, μια ανάλυση των 116 φύλλων αξιολόγησης που απέστειλαν οι ελληνικές αρχές και τα οποία παρουσιάζουν τους λόγους ρύθμισης χρεών μεμονωμένων συνεταιρισμών, αποδεικνύει ότι σε καμία από τις περιπτώσεις αυτές η ζημία εν προκαλείται από φυσικές καταστροφές λόγω δυσμενών κλιματικών συνθηκών. Μόνον έξι συνεταιρισμοί (συμπεριλαμβανομένης και της γαλακτοκομικής συνεταιριστικής οργάνωσης «ΑΓΝΟ» επωφελήθηκαν από ρυθμίσεις που συνδέονταν με την πυρηνική καταστροφή του Τσερνομπίλ.

(141) Τρίτον, η Επιτροπή σημειώνει ότι το ελληνικό δημόσιο αποζημίωσε τους συνεταιρισμούς μετά το 1992 για ζημία που ενδεχομένως προκλήθηκε στη γεωργική παραγωγή λόγω θεομηνιών και έκτακτων γεγονότων μεταξύ των ετών 1982 και 1989. Συνεπώς, σε ορισμένες περιπτώσεις η αποζημίωση μπορεί να χορηγήθηκε έως και δέκα έτη μετά το γεγονός που δικαιολογούσε τη χορήγησή της.

(142) Σύμφωνα με τη συνήθη πρακτική⁽¹⁸⁾, η Επιτροπή θεωρεί ότι στις περιπτώσεις που η ενίσχυση χορηγήθηκε αρκετά έτη μετά την εμφάνιση του γεγονότος που την προκάλεσε, υπάρχει πραγματικός κίνδυνος η καταβολή των εν λόγω ενισχύσεων να επιφέρει τα ίδια οικονομικά αποτελέσματα με λειτουργική ενίσχυση. Επομένως, ελλείπει συγκεκριμένης αιτιολόγησης που σχετίζεται, παραδείγματος χάριν, με τη φύση και την έκταση του γεγονότος, ή την καθυστερημένη εκδήλωση ή την εξακολούθηση των αποτελεσμάτων της ζημίας, η Επιτροπή δεν εγκρίνει τις εθνικές ενισχύσεις που υποβάλλονται σε χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των τριών ετών από την εκδήλωση του γεγονότος. Η υφιστάμενη πρακτική κωδικοποιήθηκε πρόσφατα στο σημείο 11.1.2. των κοινοτικών κατευθυντήριων γραμμών της Κοινότητας για τις κρατικές ενισχύσεις στον τομέα της γεωργίας⁽¹⁹⁾. Οι διοικητικές δυσκολίες που επικαλούνται οι ελληνικές αρχές δεν μπορούν να θεωρηθούν επαρκής λόγος, καθώς ο νόμος, που ψηφίστηκε το 1992, προβλέπει ήδη τη ρύθμιση της ζημίας που ανατρέχει στο 1982.

(143) Επιπρόσθετα, σε ό,τι αφορά την ενίσχυση που χορηγείται στη γαλακτοκομική συνεταιριστική οργάνωση «ΑΓΝΟ» βάσει του ελληνικού νόμου αριθ. 2008/92 για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πυρηνικής καταστροφής του Τσερνομπίλ, η Επιτροπή αναφέρει ότι μέρος τουλάχιστον των ζημιών προκύπτει από μια σύγκριση μεταξύ των μέσων τιμών που κατέβαλε η «ΑΓΝΟ» στους παραγωγούς της και των τιμών στόχου για τις ίδιες πρώτες ύλες. Συνεπώς, οι ζημιές αυτές προκύπτουν από τις υψηλότερες τιμές παραγωγής για το γάλα και όχι από το ίδιο το έκτακτο γεγονός.

(144) Για τους λόγους που παρατέθηκαν αναλυτικά ανωτέρω, η Επιτροπή δεν μπορεί να θεωρήσει ότι οι διατάξεις του άρθρου 32 παράγραφος 2 του ελληνικού νόμου αριθ. 2008/92 πληρούν τους όρους του άρθρου 87 παράγραφος 2 στοιχείο β) της συνθήκης.

ΆΡΘΡΟ 87 ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 3 ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ

(145) Η Επιτροπή θεωρεί ότι τα μέτρα ενίσχυσης δεν προορίζονται να προωθήσουν την εκτέλεση ενός σημαντικού έργου κοινού ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος, ούτε να άρουν σοβαρή διαταραχή της οικονομίας κράτους μέλους κατά την έννοια του άρθρου 87 παράγραφος 3 στοιχείο β). Ομοίως, δεν προορίζονται για την προώθηση της προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς κατά την έννοια του άρθρου 87 παράγραφος 3 στοιχείο δ). Είναι επομένως απαραίτητο να εξεταστεί εάν κατά την εφαρμογή των προβλεπόμενων μέτρων μπορεί να επιτραπεί παρέκκλιση είτε βάσει του άρθρου 87 παράγραφος 3 στοιχείο α) της συνθήκης, είτε βάσει του άρθρου 87 παράγραφος 3 στοιχείο γ).

Άρθρο 32 παράγραφος 2 του ελληνικού νόμου αριθ. 2008/92

(146) Οι διαγραφές χρεών στο πλαίσιο του άρθρου 32 παράγραφος 2 του ελληνικού νόμου αριθ. 2008/92 πραγματοποιήθηκαν στο βαθμό που ενέπιπταν στην εφαρμογή της κοινωνικής ή παρεμβατικής πολιτικής σύμφωνα με επιταγές του ελληνικού δημοσίου. Παρόλο που η Επιτροπή, κατά την κίνηση της διαδικασίας που προβλέπεται στο άρθρο 88 παράγραφος 2 της συνθήκης, ζήτησε από τις ελληνικές αρχές να της διαβιβάσουν όλες τις λεπτομέρειες σχετικά με τις εν λόγω κοινωνικές και παρεμβατικές πολιτικές, καθώς και μια αξιολόγηση αυτών των εθνικών πολιτικών βάσει της κοινής αγροτικής πολιτικής, οι ελληνικές αρχές παρέλειψαν να διαβιβάσουν τις ζητηθείσες πληροφορίες.

(147) Κατά την ανάλυση του κειμένου του σχεδίου νόμου καθώς και των 116 περιπτώσεων πράγματι εγκεκριμένων διαγραφών χρεών, μπορεί να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι όλες οι αιτίες διαγραφής χρεών οφείλονταν σε δαπάνες των συνεταιρισμών για την εκτέλεση ορισμένων λειτουργιών. Όλες οι αιτίες διαγραφής χρεών (ενισχύσεις παραγωγής, συλλογή και εμπορία των γεωργικών προϊόντων, αποθήκευση των γεωργικών προϊόντων, εξασφάλιση του υλικού που απαιτείται για τη διαδικασία παραγωγής, τρέχουσες λειτουργικές δαπάνες, διαχείριση των φυτοφαρμάκων και ζωοτροφών, χρέη προς την ΑΤΕ, ζημία από τον καθορισμό τιμών, αποζημίωση για διοικητικές ενέργειες, αποζημίωση για τη βλάβη που προκλήθηκε από το ατύχημα του Τσερνομπίλ και τις επενδύσεις) θεωρούνται από την Επιτροπή ως λειτουργικές ενισχύσεις που, κατά συνέπεια, δεν μπορούν να εγκριθούν από την Επιτροπή σύμφωνα με το άρθρο 87 παράγραφος 3 στοιχείο γ) της συνθήκης.

⁽¹⁸⁾ Βλέπε ενίσχυση C 51/96.

⁽¹⁹⁾ ΕΕ C 28 της 1.2.2000, σ. 2.

- (148) Ειδικότερα, ο ενισχύσεις για την κάλυψη των ζημιών που προκλήθηκαν από το ατύχημα του Τσερνομπίλ πρέπει να θεωρηθούν λειτουργικές ενισχύσεις επειδή δεν πληρούν τους όρους του άρθρου 87 παράγραφος 2 στοιχείο β) της συνθήκης. Επίσης, οι ενισχύσεις που αποζημιώνουν τους συνεταιρισμούς για την πραγματοποίηση επενδύσεων πρέπει να θεωρηθούν λειτουργικές ενισχύσεις, δεδομένου ότι, καθώς η αποζημίωση καταβάλλεται αναδρομικά, αυτές οι ενισχύσεις απλώς βελτιώνουν τη χρηματοοικονομική κατάσταση των συνεταιρισμών μετά την εκτέλεση της επένδυσης χωρίς να παρέχουν οποιοδήποτε κίνητρο για την πραγματοποίηση επενδύσεων και, επομένως, την ανάπτυξη του τομέα ⁽²⁰⁾.
- (149) Οι παρατηρήσεις των ελληνικών αρχών επιβεβαιώνουν ότι στόχος του μέτρου είναι αν ανακουφιστούν οι αποδέκτες από το βαρύ χρέος τους, καθώς και ότι δεν υπάρχει κανένα αντιστάθμισμα από τους αποδέκτες που ενδεχομένως θα επωφεληθούν από την ανάπτυξη συγκεκριμένων οικονομικών δραστηριοτήτων ή συγκεκριμένων περιοχών. Μια απλή δήλωση «βιωσιμότητας» του συνεταιρισμού δεν μπορεί να θεωρηθεί αντιστάθμισμα. Το γεγονός ότι οι συνεταιρισμοί είναι υποχρεωμένοι να απορροφούν ολόκληρη την παραγωγή των μελών τους δεν είναι αρκετό ώστε να μεταβάλει αυτό το συμπέρασμα, δεδομένου ότι η επιλογή του συνεταιρισμού ως εταιρικού τύπου δεν είναι υποχρεωτική. Λαμβάνοντας υπόψη τις αρχές που διατυπώνονται στη νομολογία ⁽²¹⁾, η Επιτροπή είναι αναγκασμένη να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι το μέτρο δεν μπορεί να υπαχθεί σε παρέκκλιση βάσει του άρθρου 87 παράγραφος 3 στοιχείο γ) της συνθήκης.
- (150) Αν και οι ελληνικές αρχές δεν έχουν επικαλεσθεί ρητά το άρθρο 87 παράγραφος 3 στοιχείο α) της συνθήκης, υποστήριξαν ότι τα μέτρα είχαν περιφερειακή διάσταση, εξαιτίας του ότι οι συνεταιρισμοί αντιπροσωπεύουν το συμφέρον μεγάλων ομάδων αγροτών που απασχολούνται σε ορεινές, ημιορεινές και μειονεκτικές περιοχές.
- (151) Η ανακοίνωση της Επιτροπής του 1988 ⁽²²⁾ σχετικά με τη μέθοδο εφαρμογής του άρθρου 92 παράγραφος 3 στοιχεία α) και γ) στις περιφερειακές ενισχύσεις και περιοχών προβλέπει στο μέρος I σημείο 6 ότι, αναγνωρίζοντας τις ειδικές δυσκολίες τους, η Επιτροπή ενδέχεται να εγκρίνει, εν είδει παρέκκλισης, συγκεκριμένη λειτουργική ενίσχυση προς αυτές τις δραστηριότητες και περιοχές υπό τους ειδικούς όρους που διατυπώνονται σε πέντε περιπτώσεις. Η δεύτερη περίπτωση αυτήνων των όρων διευκρινίζει ότι η ενίσχυση να χορηγείται έτσι ώστε να προωθείται η συνεχής και εξισορροπημένη ανάπτυξη της οικονομικής δραστηριότητας και να μην προκαλείται πλεονασματική παραγωγική δυναμικότητα σε ορισμένους κλάδους σε κοινοτικό επίπεδο, τέτοια ώστε το συνεπακόλουθο κοινοτικό κλαδικό πρόβλημα να είναι σοβαρότερο από το αρχικό περιφερειακό πρόβλημα: για το ζήτημα αυτό θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί μια προσέγγιση κατά κλάδο, και ιδίως θα πρέπει αν τηρηθούν οι κανόνες, οδηγίες και κατευθύνσεις της Κοινότητας που ισχύουν για ορισμένους κλάδους της βιομηχανίας (χάλυβας, ναυπηγεία, συνθετικές ίνες, κλωστούφαντουργικά και έτοιμα ενδύματα) και γεωργίας, καθώς και για ορισμένες βιομηχανικές επιχειρήσεις μεταποίησης γεωργικών προϊόντων ⁽²³⁾.
- (152) Στο γεωργικό τομέα, που καλύπτει την παραγωγή, την επεξεργασία και την εμπορία των προϊόντων του παραρτήματος I της συνθήκης, σταθερή πολιτική της Επιτροπής για πολλά έτη ήταν να απαγορεύει την καταβολή λειτουργικής ενίσχυσης σε όλες τις δραστηριότητες και περιοχές, συμπεριλαμβανομένων των περιοχών που εμπίπτουν στο άρθρο 87 παράγραφος 3 στοιχείο α) της συνθήκης.
- (153) Από την εξέταση του μεγάλου καταλόγου των επιμέρους ενισχύσεων αποδεικνύεται άμεσα ότι το μέτρο πιθανώς υπονομεύει τη λειτουργία των κοινών οργανώσεων αγορών που θεσπίστηκαν στα πλαίσια της κοινής γεωργικής πολιτικής. Πράγματι, οι συνεταιρισμοί έχουν λάβει αποζημιώσεις για δαπάνες που οφείλονται σε ενέργειες οι οποίες κανονικά πραγματοποιούνται στα πλαίσια των εν λόγω κοινών οργανώσεων αγορών.
- (154) Βάσει πάγιας νομολογίας του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, τα κράτη εμποδίζονται να υιοθετήσουν εθνικά μέτρα για την καταστρατήγηση του μηχανισμού καθορισμού τιμών που καθιερώνει η κοινή οργάνωση αγορών ⁽²⁴⁾. Λαμβάνοντας υπόψη καταρχήν υπεροχή των κανόνων της κοινής γεωργικής πολιτικής έναντι των κανόνων για την χορήγηση κρατικών ενισχύσεων, δυνάμει της εξαίρεσης περί ανταγωνισμού που εισάγεται με το άρθρο 36 της συνθήκης ⁽²⁵⁾, τα εθνικά μέτρα που παρακωλύουν την κοινή οργάνωση μιας αγοράς γεωργικών προϊόντων δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να εγκριθούν ως σχέδιο κρατικής ενίσχυσης βάσει παρεκκλίσεως.
- (155) Ενόψει των ανωτέρω, πρέπει κανείς να συμπεράνει ότι οι διατάξεις του άρθρου 32 παράγραφος 2 του ελληνικού νόμου αριθ. 2008/92 αποτελούν κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 87 παράγραφος 1, η οποία δεν μπορεί να υπαχθεί σε καμία από τις εξαιρέσεις ή παρεκκλίσεις που προβλέπονται στο άρθρο 87 παράγραφος 2 ή 3, αντίστοιχα.

⁽²⁰⁾ Απόφαση της 17ης Σεπτεμβρίου 1980 για την υπόθεση C 730/79, Philip Morris. Συλλογή 1980, σ. 2671-2693.

⁽²¹⁾ Ειδικότερα, η απόφαση του Πρωτοδικείου, της 8ης Ιουνίου 1995 στην υπόθεση T-459/93, Siemens κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-1675, καθώς και η νομολογία στην οποία παραπέμπει η εν λόγω απόφαση.

⁽²²⁾ ΕΕ C 212 της 12.8.1988, σ. 2. Κατευθυντήριες γραμμές για εθνικές περιφερειακές ενισχύσεις — σημεία 2 και 4 (ΕΕ C 74 της 10.3.1998, σ. 10).

⁽²³⁾ Απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Ιανουαρίου 1997 σχετικά με την υπόθεση C-165/97 — Ισπανία κατά Επιτροπής (Piezas y Rodajes SA) Συλλογή 1997, σ. I-0135.

⁽²⁴⁾ Απόφαση του Δικαστηρίου της 12ης Ιουνίου 1990 σχετικά με την υπόθεση 35/88, ΚΥΔΕΠ, Συλλογή 1990, σ. I-3125.

⁽²⁵⁾ Απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση 177/78 Pigs and Bacon Commission κατά McCarren, Συλλογή 1979, σ. II-67.

(156) Το ίδιο συμπέρασμα που ισχύει για τις μεμονωμένες περιπτώσεις εφαρμογής του καθεστώτος ενίσχυσης, οι οποίες αναφέρθηκαν ανωτέρω, ισχύει και για τις ενισχύσεις που χορηγήθηκαν στη γαλακτοκομική συνεταιριστική οργάνωση «ΑΓΝΟ» (851 εκατ. δραχμές).

(157) Όσον αφορά ειδικότερα στην ενίσχυση που χορηγήθηκε στην «ΑΓΝΟ» σύμφωνα με το άρθρο 19 του ελληνικού νόμου αριθ. 2198/94 (529,89 εκατ. δραχμές), η Επιτροπή τόνισε ότι αυτή συνίστατο σε τόκους υπερημερίας της αποζημίωσης για το πυρηνικό ατύχημα του Τσερνομπίλ. Δεδομένου ότι το αντικείμενο της ενίσχυσης είναι το ίδιο με την ενίσχυση που χορηγείται σύμφωνα με το άρθρο 32 παράγραφος 2 του ελληνικού νόμου αριθ. 2008/92, το προηγούμενο συμπέρασμα της αιτιολογικής σκέψης 155 ισχύει και στην περίπτωση αυτή.

ΆΡΘΡΟ 5 ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΡΙΘ. 2237/94

(158) Το άρθρο 87 παράγραφος 3 στοιχείο γ) της συνθήκης ορίζει ότι οι ενισχύσεις για την προώθηση της ανάπτυξης ορισμένων οικονομικών δραστηριοτήτων ή ορισμένων οικονομικών περιοχών μπορούν να θεωρηθούν συμβιβάσιμες με την κοινή αγορά εφόσον δεν επηρεάζουν τους όρους των εμπορικών συναλλαγών σε βαθμό που να αντίκειται προς το κοινό συμφέρον.

(159) Αν και οι ελληνικές αρχές δεν το επικαλέστηκαν ρητά, οι διατάξεις του άρθρου 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94 πρέπει να εξεταστούν υπό το πρίσμα των εν λόγω διατάξεων.

(160) Καταρχήν, η Επιτροπή αξιολόγησε αυτές τις διατάξεις υπό το πρίσμα των κατευθυντήριων γραμμών οι οποίες ίσχυαν κατά την περίοδο χορήγησης των ενισχύσεων και κατά την κίνηση της διαδικασίας που προβλέπεται στο άρθρο 88 παράγραφος 2 της συνθήκης⁽²⁶⁾. Οι εν λόγω κατευθυντήριες γραμμές τροποποιήθηκαν στη συνέχεια από μια νέα δέσμη κανόνων για τις κρατικές ενισχύσεις υπέρ των επιχειρήσεων που αντιμετωπίζουν δυσκολίες, συμπεριλαμβανομένων των ειδικών όρων για τη χορήγηση αυτών των ενισχύσεων στο γεωργικό τομέα⁽²⁷⁾, οι οποίοι τέθηκαν σε εφαρμογή την 1η Ιανουαρίου 1998. Αυτές οι κατευθυντήριες γραμμές κωδικοποιήθηκαν στη συνέχεια στα μέσα του 1999⁽²⁸⁾. Για λόγους ασφαλείας δικαίου, η αξιολόγηση του μέτρου γίνεται σύμφωνα με τα κριτήρια που ίσχυαν κατά την ημερομηνία κίνησης της διαδικασίας που προβλέπεται στο άρθρο 88 παράγραφος 2 της συνθήκης.

(161) Το σημείο 2.2 των κοινοτικών κατευθυντήριων γραμμών του 1994 όριζε ότι εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών να συνεχίσουν να εφαρμόζουν τους ειδικούς κανόνες της Επιτροπής για το γεωργικό τομέα όσον αφορά τις εν λόγω ενισχύσεις στο γεωργικό τομέα. Δεδομένου ότι τα μέτρα δεν κοινοποιήθηκαν προηγουμένως στην Επιτροπή και η Ελλάδα δεν αναγνώρισε το χαρακτήρα ενίσχυσης του μέτρου, δεν έχει προσδιοριστεί ποια δέσμη κανόνων θα εφαρμόσει η Επιτροπή προκειμένου να εξεταστεί εάν τα μέτρα συμβιβάζονται με τους κανόνες της συνθήκης.

(162) Υπό αυτούς τους όρους, η Επιτροπή είναι υποχρεωμένη να καλύψει όλες τις πτυχές των σχετικών κοινοτικών κατευθυντήριων γραμμών, δηλαδή των ενισχύσεων διάσωσης και των ενισχύσεων αναδιάρθρωσης σύμφωνα με τους ειδικούς κανόνες που εφαρμόζονται στο γεωργικό τομέα, καθώς και των ενισχύσεων αναδιάρθρωσης σύμφωνα με τα γενικά κριτήρια.

Ειδικοί κανόνες για τη διάσωση και την αναδιάρθρωση των επιχειρήσεων του γεωργικού τομέα

(163) Σε ό,τι αφορά στους ειδικούς κανόνες του γεωργικού τομέα που θα μπορούσαν να εφαρμοσθούν εναλλακτικά προς τους γενικούς κανόνες, η ενίσχυση αφορούσε κατ' ουσία ειδικά στοιχεία του κεφαλαιουχικού εξοπλισμού της συγκεκριμένης γεωργικής εκμετάλλευσης ή εταιρείας. Σε όσες περιπτώσεις η συγκεκριμένη γεωργική εκμετάλλευση ή εταιρεία διέτρεχε κίνδυνο λόγω αδυναμίας εξόφλησης των χρεών της, η πολιτική της Επιτροπής ήταν ότι τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα διασφάλισης των εν λόγω επενδύσεων με τη χορήγηση ενισχύσεων αναδιάρθρωσης που θα ανταποκρίνονται σε συγκεκριμένες παραμέτρους.

(164) Η προηγούμενη πρακτική της Επιτροπής στο γεωργικό τομέα⁽²⁹⁾ μπορεί να συνοψισθεί ως εξής:

α) οι ενισχύσεις (για παράδειγμα, ανάληψη των καταβλητέων τόκων) πρέπει να προορίζονται για την ελάφρυνση των χρηματοοικονομικών βαρών από υφιστάμενα δάνεια που συνάφθηκαν για τη χρηματοδότηση επενδύσεων·

β) η ισοδύναμη συνολική επιδότηση των ενδεχόμενων υφιστάμενων ενισχύσεων που χορηγήθηκαν κατά το χρόνο σύναψης των δανείων και οι νέες ενισχύσεις δεν πρέπει να υπερβαίνουν τα γενικά αποδεκτά από την Επιτροπή ποσοστά:

— όσον αφορά τις επενδύσεις στον τομέα της πρωτογενούς παραγωγής, 35 % ή 75 % στις μειονεκτικές περιοχές κατά την έννοια του άρθρου 21 παράγραφος 2 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 950/97 του Συμβουλίου⁽³⁰⁾,

— όσον αφορά τις επενδύσεις στους τομείς της μεταποίησης ή της εμπορίας, 55 %, (75 % στις ζώνες του στόχου αριθ. 1), εφόσον δεν παραβιάζουν τις εξαιρέσεις που θεσπίζονται από το νομοθετικό πλαίσιο των κρατικών ενισχύσεων σχετικά με επενδύσεις στον τομέα της μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων για την πραγματοποίηση επενδύσεων στους τομείς μεταποίησης και εμπορίας των γεωργικών προϊόντων⁽³¹⁾.

⁽²⁶⁾ Βλέπε υποσημείωση 7.

⁽²⁷⁾ ΕΕ C 283 της 19.9.1997, σ. 2.

⁽²⁸⁾ ΕΕ C 288 της 9.10.1999, σ. 2.

⁽²⁹⁾ Βλέπε υποσημείωση 8 και τις προηγούμενες περιπτώσεις N 864/97, C 65/97.

⁽³⁰⁾ ΕΕ L 142 της 2.6.1997, σ. 1.

⁽³¹⁾ ΕΕ C 29 της 2.2.1996, σ. 4.

γ) οι νέες ενισχύσεις πρέπει να οφείλονται στις αναπροσαρμογές των επιτοκίων των νέων δανείων που συνάπτονται ώστε να λαμβάνονται υπόψη οι διακυμάνσεις των επιτοκίων — το ύψος των ενισχύσεων πρέπει να είναι κατώτερο ή ίσο με τη μεταβολή των επιτοκίων των νέων δανείων — ή πρέπει να αφορούν σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις που παρέχουν εγγυήσεις βιωσιμότητας, ιδίως σε περιπτώσεις όπου τα χρηματοοικονομικά βάρη που απορρέουν από υφιστάμενα δάνεια είναι τόσο επαχθή ώστε γεωργικές εκμεταλλεύσεις να διατρέχουν σοβαρό κίνδυνο, ακόμη δε και τον κίνδυνο της χρεοκοπίας.

(165) Η Επιτροπή καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι εν λόγω ενισχύσεις δεν συνάδουν με τα ειδικά κριτήρια για την αναδιάρθρωση των γεωργικών επιχειρήσεων, το συμπέρασμα δε αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι τα προς αναδιάρθρωση χρέη δεν συνδέονται απαραίτητα με την πραγματοποίηση επενδύσεων. Πράγματι, το άρθρο 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94 μπορεί να καλύπτει και δάνεια που συνάπτονται για άλλους λόγους, υπό τον όρο ότι αυτοί οφείλονται σε αντικειμενικές και εξωτερικές περιστάσεις.

Ενίσχυση διάσωσης

(166) Αντί γενικού σχολίου, η Επιτροπή θεωρεί ότι το πνεύμα και το γράμμα του άρθρου 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94 είναι ασυμβίβαστα με το γενικό στόχο της διάσωσης των επιχειρήσεων που αντιμετωπίζουν δυσκολίες, που συνίσταται μόνο στην προσφορά μιας σύντομης ανάπαυλας στις επιχειρήσεις που αντιμετωπίζουν δυσκολίες, ενώ μπορεί να εξασφαλιστεί μια μακροπρόθεσμη λύση. Πράγματι, αυτές οι διατάξεις έχουν ως στόχο να αποτελέσουν μακροπρόθεσμη λύση των οικονομικών προβλημάτων των γεωργικών συνεταιρισμών.

(167) Σύμφωνα με τα κριτήρια της Επιτροπής, οι ενισχύσεις διάσωσης πρέπει:

- να συνίστανται σε ενίσχυση της ταμειακής ρευστότητας υπό τη μορφή εγγυήσεων ή δανείων με συνήθη εμπορικά επιτόκια,
- να περιορίζονται στο ποσό που απαιτείτο για να παραμείνει σε λειτουργία μια εταιρεία (παραδειγματός χάριν, καλύπτοντας τις δαπάνες εκ μισθοδοσίας και τις συνήθεις προμήθειες),
- να καταβάλλονται μόνο για το χρονικό διάστημα που απαιτείται (κατά γενικό κανόνα όχι πλέον των έξι μηνών) για την κατάρτιση του απαραίτητου και εφικτού σχεδίου εξυγίανσης,
- να παρέχονται για λόγους σοβαρών κοινωνικών δυσκολιών και να μην έχουν καμία αδικαιολόγητη δυσμενή συνέπεια στους συναφείς κλάδους άλλων κρατών μελών,
- να είναι, καταρχήν, εφάπαξ διαδικασίες.

(168) Η Επιτροπή δεν έχει τις απαραίτητες πληροφορίες για να αξιολογήσει την τήρηση του δεύτερου, του τέταρτου και του πέμπτου όρου. Εντούτοις, η Επιτροπή επισήμανε ότι ο πρώτος και τρίτος όρος σαφώς δεν τηρούνται. Πράγματι, τα δάνεια για παγιοποίηση χρεών χορηγούνται επί δεκαπέντε έτη με επιτόκια 50 % χαμηλότερα από τα επιτόκια αγοράς.

(169) Συνεπώς, το άρθρο 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94 δεν πληροί τα κοινοτικά κριτήρια για τη διάσωση των επιχειρήσεων που αντιμετωπίζουν δυσκολίες.

Γενικές κατευθυντήριες γραμμές της Κοινότητας για την αναδιάρθρωση επιχειρήσεων που αντιμετωπίζουν δυσκολίες

(170) Σε ό,τι αφορά στις κατευθυντήριες γραμμές, η γενική αρχή που εφαρμόζει η Επιτροπή είναι ότι η παροχή ενισχύσεων αναδιάρθρωσης επιτρέπεται μόνον εφόσον μπορεί να αποδειχθεί ότι η έγκριση της ενίσχυσης αναδιάρθρωσης δεν αντίκειται προς το κοινοτικό συμφέρον.

(171) Από τυπικής απόψεως, το άρθρο 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94 θεσπίζει καθεστώς αναδιάρθρωσης των γεωργικών συνεταιρισμών που αντιμετωπίζουν δυσκολίες. Σύμφωνα με τα σημεία 4.1 και 4.2 των εφαρμοστέων κατευθυντήριων γραμμών, η Επιτροπή θεωρεί ότι η έγκριση καθεστώτων παροχής ενισχύσεων για την αναδιάρθρωση εταιρειών που αντιμετωπίζουν δυσκολίες είναι δυνατή εφόσον οι εν λόγω εταιρείες εμπίπτουν στον ορισμό των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ), όπως αυτός περιέχεται στους κοινοτικούς κανόνες για τις ενισχύσεις στις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις⁽³²⁾ που ισχύουν κατά το κρίσιμο χρονικό διάστημα. Όσον αφορά τις μεγάλες επιχειρήσεις, οι κατευθυντήριες γραμμές απαιτούν χωριστή κοινοποίηση όλων των επιχορηγήσεων.

(172) Το άρθρο 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94 δεν περιέχει καμία ρητή διάταξη που να περιορίζει την παροχή ενισχύσεων σε ΜΜΕ σύμφωνα με τον ορισμό της Κοινότητας. Μολονότι οι εν λόγω διατάξεις δεν έχουν κοινοποιηθεί δρόντως σύμφωνα με το άρθρο 88 παράγραφος 3 της συνθήκης, η Επιτροπή παρατηρεί ότι, σύμφωνα με τις ελληνικές αρχές, 116 αγροτικοί συνεταιρισμοί επωφελήθηκαν αυτού του σχεδίου.

(173) Ένας από τους αποδέκτες υπήρξε η γαλακτοκομική συνεταιριστική «ΑΓΝΟ» η οποία δεν μπορούσε να θεωρηθεί ως ΜΜΕ κατά την έννοια των σχετικών κοινοτικών κανόνων. Πράγματι, κατά τα τέλη του 1993, η «ΑΓΝΟ» απασχολούσε 912 εργαζομένους (το μέγιστο για τις ΜΜΕ: 250) και είχε κύκλο εργασιών 60 εκατ. ευρώ (το μέγιστο κατά το χρόνο που χορηγήθηκε η ενίσχυση: 20 εκατ. ευρώ).

⁽³²⁾ ΕΕ C 213 της 19.8.1992, σ. 10, επί του παρόντος ΕΕ C 213 της 23.7.1996, σ. 4.

(174) Επομένως, η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το καθεστώς αναδιάρθρωσης των συνεταιρισμών δεν περιοριζόταν στις ΜΜΕ, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή δεν μπορεί να εγκρίνει το εν λόγω καθεστώς.

(175) Σημειωτέον, οι ελληνικές αρχές παρέλειψαν να παράσχουν στην Επιτροπή, όπως ζητεί η απόφαση με την οποία κινείται η διαδικασία του άρθρου 88 παράγραφος 2 της συνθήκης για τη λήψη μέτρων, λεπτομερείς πληροφορίες σχετικά με την εφαρμογή του καθεστώτος στο σύνολο των 116 δικαιούχων και όχι μόνο σχετικά με την περίπτωση της «ΑΓΝΟ».

(176) Περαιτέρω και επί της ουσίας, η έγκριση της ενίσχυσης αναδιάρθρωσης είναι δυνατή μόνον εφόσον εκπληρούνται οι ακόλουθοι γενικοί όροι:

α) Αποκατάσταση της βιωσιμότητας

Όλα τα σχέδια αναδιάρθρωσης πρέπει να αποκαθιστούν τη μακροχρόνια βιωσιμότητα και υγεία της επιχείρησης εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος και επί τη βάση ρεαλιστικών υποθέσεων όσον αφορά τις μελλοντικές συνθήκες λειτουργίας της. Η ενίσχυση της βιωσιμότητας πρέπει να προκύπτει κυρίως από εσωτερικά μέτρα και από εξωτερικούς παράγοντες μόνο στο βαθμό που οι υποθέσεις για την εξέλιξη αυτών των παραγόντων είναι ευρύτερα αποδεκτές. Προκειμένου να εκπληρωθεί το κριτήριο της βιωσιμότητας, το σχέδιο αναδιάρθρωσης πρέπει να επιτρέπει στην εταιρεία να καλύπτει όλες τις δαπάνες της, συμπεριλαμβανομένων των αποσβέσεων και των χρηματοοικονομικών βαρών, περαιτέρω δε να διασφαλίζει μια ελάχιστη κεφαλαιουχική απόδοση η οποία θα της επιτρέψει να είναι ανταγωνιστική στις συνθήκες της αγοράς με τις δικές της δυνάμεις.

β) Αποφυγή πρόκλησης στρεβλώσεων του ανταγωνισμού μέσω της χορήγησης ενισχύσεων

Πρέπει να ληφθούν μέτρα ώστε κατά το δυνατό να αποφευχθεί η πρόκληση δυσμενών επιπτώσεων στους ανταγωνιστές. Όταν μια αντικειμενική εκτίμηση της ζήτησης και της προσφοράς αποδεικνύει ότι η παραγωγή δημιουργεί πλεόνασμα, το σχέδιο αναδιάρθρωσης πρέπει να συμβάλλει, ανάλογα με το ποσό της ενίσχυσης που διατίθεται, στην αναδιάρθρωση του σχετικού τομέα της αγοράς της Ευρωπαϊκής Κοινότητας μέσω της μη αναστρέψιμης αύξησης ή μείωσης της παραγωγικής της ικανότητας.

γ) Ενίσχυση ανάλογη με τις δαπάνες και τα οφέλη της αναδιάρθρωσης

Το ποσό και η ένταση της ενίσχυσης πρέπει να περιορίζονται στον ελάχιστο απαιτούμενο βαθμό για

την πραγματοποίηση της αναδιάρθρωσης και να συνδέεται με τα αναμενόμενα για την Κοινότητα οφέλη. Οι δικαιούχοι της ενίσχυσης αναμένεται να συμβάλλουν σημαντικά στο σχέδιο αναδιάρθρωσης με ίδιους πόρους ή και με εξωτερική χρηματοδότηση με εμπορικούς όρους. Προκειμένου να περιορισθούν οι στρεβλώσεις, η ενίσχυση δεν θα παράσχει στην εταιρεία πλεόνασμα ταμείου, του οποίου θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για επιθετικές, στρεβλωτικές της αγοράς δραστηριότητες.

δ) Πλήρης εφαρμογή του σχεδίου αναδιάρθρωσης και τήρηση των όρων

Η εταιρεία πρέπει να εφαρμόσει πλήρως το σχέδιο αναδιάρθρωσης στο οποίο συμφώνησε η Επιτροπή και να εκπληρώσει όλες τις υποχρεώσεις που επέβαλε η Επιτροπή.

ε) Παρακολούθηση και ετήσιες εκθέσεις

Η χορήγηση ενισχύσεων αναδιάρθρωσης πρέπει να παρακολουθείται σε τακτά χρονικά διαστήματα μέσω της σύνταξης κατάλληλων εκθέσεων.

(177) Σε ό,τι αφορά στην αποκατάσταση της βιωσιμότητας, οι διατάξεις του άρθρου 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94, σε συνδυασμό με τις εγκυκλίους οδηγίες της ΑΤΕ αριθ. 150/94 και αριθ. 22/95, περιορίζουν την πρόσβαση του μέτρου στην εκπόνηση μιας μελέτης σκοπιμότητας που αφορά στον εκσυγχρονισμό και στην ανάπτυξη του συνεταιρισμού. Η εν λόγω μελέτη σκοπιμότητας θα αποδεικνύει ότι ο γεωργικός συνεταιρισμός μπορεί να ανταποκριθεί στις χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις του έναντι της ΑΤΕ.

(178) Στο πλαίσιο των εν λόγω ρυθμίσεων, η ΑΤΕ μπορούσε να συμπεριλάβει όρους που διασφάλιζαν τον εκσυγχρονισμό (στο διοικητικό και στο οργανωτικό επίπεδο) μέσω της μείωσης των λειτουργικών δαπανών (μέτρα μείωσης του προσωπικού ή/και άλλα συναφή μέτρα μείωσης του κόστους), της πώλησης μη παραγωγικών στοιχείων του ενεργητικού και της αύξησης των ιδίων κεφαλαίων (μέσω της επιβολής εισφορών στις παραδόσεις προϊόντων και της αύξησης της συμμετοχής των μελών).

(179) Η μελέτη σκοπιμότητας θα συμπεριλάμβανε επίσης πλήρη χρονοδιαγράμματα για την ολοκλήρωση της χρηματοοικονομικής αναδιάρθρωσης (ανάλογως του συνεταιρισμού), διατάξεις για την ανατροπή των προηγούμενων ρυθμίσεων των χρεών, καθώς και διατάξεις για την τακτική στενή παρακολούθηση του σχεδίου.

- (180) Ενώ οι διατάξεις του άρθρου 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94 αφορούν στη μείωση του χρηματοοικονομικού ανοίγματος των συνεταιρισμών έναντι της ΑΤΕ και στη διευκόλυνση της τακτικής εξόφλησης των χρεών, η Επιτροπή δέχεται ότι η μελέτη σκοπιμότητας για κάθε συνεταιρισμό μπορεί να εκληφθεί ως σχέδιο αναδιάρθρωσης κατά την έννοια των κατευθυντήριων γραμμών. Πράγματι, οι εν λόγω μελέτες σκοπιμότητας αποσκοπούν στη διασφάλιση της χρηματοοικονομικής υποστήριξης μιας διαδικασίας αναδιάρθρωσης που θα πραγματοποιηθεί αποκλειστικά με την χρήση εσωτερικών μέτρων.
- (181) Σε ό,τι αφορά στην τήρηση του δεύτερου όρου, το άρθρο 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94 δεν περιέχει καμία διάταξη για τη λήψη μέτρων από το ελληνικό δημόσιο προκειμένου να αντισταθμισθούν κατά το δυνατό οι δυσμενείς επιπτώσεις στους αντισταθμισθούν κατά το δυνατό οι δυσμενείς επιπτώσεις στους ανταγωνιστές. Περαιτέρω, το καθιερωθέν ενισχύσεων εφαρμόζεται σε συνεταιρισμούς που καλύπτουν το σύνολο του γεωργικού τομέα, συμπεριλαμβανομένων των υποτομέων που χαρακτηρίζονται από διαρθρωτικά πλεονάσματα όσον αφορά την παραγωγική ικανότητα, όπως αναφέρεται στο σημείο 2.3 του παραρτήματος της απόφασης 94/173/ΕΚ⁽³³⁾, η οποία θέτει τομεακά όρια όσον αφορά τις κατευθυντήριες γραμμές της Κοινότητας για την παροχή ενισχύσεων στους τομείς μεταποίησης και εμπορίας των γεωργικών προϊόντων κατά το χρόνο κίνησης της διαδικασίας του άρθρου 88 παράγραφος 3. Τόσο το προαναφερθέν άρθρο όσο και οι κανόνες εφαρμογής αυτού δεν περιέχουν καμία διάταξη που να επιβάλλει στους δικαιούχους συνεταιρισμούς που επωφελούνται της παροχής ενισχύσεων μια μη αναστρέψιμη μείωση ή παύση της παραγωγής ως συνεισφορά στην αναδιάρθρωση της συναφούς αγοράς σε ευρωπαϊκό επίπεδο.
- (182) Θα πρέπει να σημειωθεί σχετικά ότι, αντίθετα με τους ισχυρισμούς των ελληνικών αρχών, η απόφαση 94/173/ΕΚ εφαρμόστηκε σε όλες τις περιφέρειες της Κοινότητας με την παράλληλη εφαρμογή ορισμένων κριτηρίων παρέκκλισης για τις περιφέρειες του στόχου αριθ. 1, όπως η Ελλάδα. Η απόφαση 94/173/ΕΚ θα πρέπει να εκληφθεί ως ένδειξη προκειμένου να κριθεί η πλεονάζουσα παραγωγική ικανότητα ορισμένων τομέων για την παροχή ενισχύσεων συγχρηματοδότησης και εθνικών ενισχύσεων και όχι ως απόλυτη αναφορά. Εφόσον αυτό ενδείκνυται, θα μπορούσαν επίσης να χρησιμοποιηθούν και άλλες ενδείξεις πλεονάζουσας παραγωγικής ικανότητας (δηλαδή έρευνες αγοράς).
- (183) Οι ελληνικές αρχές υποστηρίζουν ότι το ισχύον δίκαιο περιέχει διατάξεις που επιβάλλουν τη μείωση ή την παύση της παραγωγής, δηλαδή την παύση των ζημιολόγων δραστηριοτήτων. Η Επιτροπή θεωρεί ότι ο νόμος και οι κανόνες εφαρμογής του δεν επιβάλλουν καμία μείωση στην παραγωγή των συνεταιρισμών αλλά μόνο την υποχρέωση πώλησης των αδρανών στοιχείων του ενεργητικού. Η παύση παραγωγικών δραστηριοτήτων και η πώληση αδρανών στοιχείων του ενεργητικού δικαιολογείται απολύτως προκειμένου να ισοσκελισθούν εκ νέου τα στοιχεία του ενεργητικού και του παθητικού, είναι δε απαραίτητη προκειμένου ο συνεταιρισμός να καταστεί βιώσιμος. Ωστόσο, η Επιτροπή δεν μπορεί να θεωρήσει ότι η διάταξη αυτή συνιστά υποχρέωση μείωσης της παραγωγής που θα μπορούσε να εκληφθεί ως πραγματικό αντισταθμιστικό εκ μέρους του αποδέκτη του μέτρου για την αναδιάρθρωση του συγκεκριμένου τομέα στο πλαίσιο της Κοινότητας.
- (184) Το σημείο 3.2.3 των κατευθυντήριων γραμμών της Κοινότητας αναφέρει συγκεκριμένους όρους για την παροχή ενισχύσεων αναδιάρθρωσης σε ενισχυόμενες περιοχές. Σύμφωνα με τις εν λόγω διατάξεις, εάν η ανάπτυξη ορισμένων οικονομικών δραστηριοτήτων ή οικονομικών περιοχών το δικαιολογεί, η Επιτροπή μπορεί να επιδείξει κάποια ελαστικότητα στους ενισχυόμενους τομείς [άρθρο 87 παράγραφος 3 στοιχεία α) και γ) της συνθήκης] όσον αφορά τη μείωση της παραγωγής των αγορών με διαρθρωτική πλεονάζουσα παραγωγική ικανότητα. Ωστόσο, η Επιτροπή δεν μπορεί να δεχθεί τη γενική άρση της απαίτησης αυτής. Πράγματι, οι ελληνικές αρχές δεν προέβαλαν επαρκείς λόγους που να δικαιολογούν τέτοια ελαστικότητα στη περίπτωση μέτρου που επηρεάζει όλους τους τομείς της γεωργικής παραγωγής στο σύνολο της Ελλάδας.
- (185) Ο τρίτος όρος αφορά στην αναλογία μεταξύ των δαπανών της ενίσχυσης αναδιάρθρωσης και του οφέλους που αυτή συνεπάγεται για την Κοινότητα.
- (186) Κατά πρώτο λόγο, ούτε το άρθρο 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94 ούτε οι διατάξεις εφαρμογής του περιορίζουν το συνολικό ποσό της ενίσχυσης κάθε συνεταιρισμού στο ελάχιστο δυνατό ποσό που απαιτείται για να καταστεί δυνατή η αναδιάρθρωση. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή δεν μπορεί να βεβαιώσει ότι η εγκριμένη ενίσχυση περιορίστηκε σε κάθε περίπτωση στο ελάχιστο απαιτούμενο ποσό.
- (187) Εξάλλου, η Επιτροπή δεν μπορεί να βεβαιώσει ότι και στις 116 περιπτώσεις οι συμπεφωνημένες αναδιρθρώσεις χρεών δεν προκάλεσαν πλεόνασμα ταμείου (ή αποκατάσταση της δανειοληπτικής ικανότητας) στους συνεταιρισμούς, γεγονός που θα τους επιτρέψει να προβαίνουν σε επιθετικές και στρεβλωτικές της αγοράς δραστηριότητες.
- (188) Περαιτέρω, η Επιτροπή θεωρεί ότι μέτρα όπως η αύξηση των ιδίων κεφαλαίων, η επιβολή εισφοράς ανά μονάδα παραδιδόμενου προϊόντος και η πώληση αδρανών στοιχείων του ενεργητικού μπορούν να θεωρηθούν ως συνεισφορές των δικαιούχων στην προσπάθεια αναδιάρθρωσης, εφόσον το προϊόν των εν λόγω εισφορών και πωλήσεων διατίθεται για τη χρηματοδότηση της αναδιάρθρωσης. Ο βαθμός στον οποίο απαιτείται η λήψη των εν λόγω μέτρων θα επέτρεπε στην Επιτροπή να κρίνει αν η σχετική συνεισφορά είναι «σημαντική» υπό το πρίσμα των κατευθυντήριων γραμμών. Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι το άρθρο 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94 και οι διατάξεις εφαρμογής του δεν καθιερώνουν ελάχιστο επίπεδο συνεισφοράς των δικαιούχων που θα μπορούσε να κριθεί ως σημαντικό.

(33) Βλέπε υποσημείωση 10.

(189) Σε ό,τι αφορά στον τέταρτο όρο (πλήρης εφαρμογή των προγραμμάτων αναδιάρθρωσης), η Επιτροπή παρατηρεί ότι η ΑΤΕ παρακολούθησε την εφαρμογή του επιχειρηματικού σχεδίου. Σε μία τουλάχιστον περίπτωση, οι ελληνικές αρχές ανέφεραν ότι τα αρχικά μέτρα αναδιάρθρωσης δεν αρκούσαν για να διασφαλίσουν τη βιωσιμότητα του συνεταιρισμού. Κατά συνέπεια, επιβλήθηκαν δύο δέσμες πρόσθετων μέτρων αναδιάρθρωσης. Στην περίπτωση αυτή, η ΑΤΕ ανέλαβε απευθείας τη διοίκηση του συνεταιρισμού. Ενώ οι ακριβείς λεπτομέρειες της εν λόγω ανάληψης του ελέγχου του συνεταιρισμού από την ΑΤΕ παραμένουν ασαφείς, οι ενέργειες αυτές δείχνουν ότι δεν εφαρμόστηκαν πλήρως σε όλες τις περιπτώσεις τα προγράμματα αναδιάρθρωσης. Εξάλλου, η εν λόγω απευθείας ανάληψη του ελέγχου του συνεταιρισμού από την ΑΤΕ έρχεται σε αντίθεση με τις διατάξεις, οι οποίες ακυρώνουν τις ρυθμίσεις αναδιάρθρωσης χρεών και προβλέπουν την επιστροφή στην προτέρα κατάσταση σε περίπτωση που η εξόφληση των δόσεων καθυστερήσει περισσότερο από έξι μήνες. Περαιτέρω, η παράλειψη πλήρους συμμόρφωσης στα προγράμματα αναδιάρθρωσης και η ανάληψη του ελέγχου του συνεταιρισμού από την ΑΤΕ μπορούν να συνεπαίγονται περαιτέρω ενισχύσεις για τους εν λόγω συνεταιρισμούς⁽³⁴⁾. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή δεν μπορεί να βεβαιώσει ότι υπήρξε πλήρης εφαρμογή των μέτρων βιωσιμότητας σε όλες τις εγκεκριμένες ρυθμίσεις υπό το άρθρο 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94.

(190) Σε ό,τι αφορά στον πέμπτο όρο, η Επιτροπή παρατηρεί ότι οι εκδοθέντες κανόνες εφαρμογής προέβλεπαν τη στενή παρακολούθηση των ρυθμίσεων αναδιάρθρωσης. Ωστόσο, η Ελλάδα παρέλειψε να υποβάλει λεπτομερή έκθεση για τη συνολική εφαρμογή των μέτρων, όπως ζήτησε η Επιτροπή κατά την κίνηση της διαδικασίας του άρθρου 88 παράγραφος 2 της συνθήκης.

(191) Λαμβάνοντας υπόψη τα προαναφερθέντα, η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι διατάξεις του άρθρου 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94 δεν συμμορφώνονται με τις κατευθυντήριες γραμμές. Κατά συνέπεια, ακόμη και αν το καθεστώς αφορούσε μόνο τις ΜΜΕ κατά την έννοια των σχετικών κοινοτικών κανόνων, δεν μπορούσε και πάλι να εγκριθεί από την Επιτροπή.

Η συγκεκριμένη περίπτωση των ενισχύσεων που χορηγήθηκαν στη γαλακτοκομική συνεταιριστική οργάνωση «ΑΓΝΟ» στο πλαίσιο του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94 και της πράξης του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος αριθ. 1620 της 5ης Οκτωβρίου 1989

(192) Το άρθρο 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94 θεσπίζει καθεστώς για την αναδιάρθρωση των συνεταιρισμών που αντιμετωπίζουν δυσκολίες. Η γαλακτοκομική εταιρεία «ΑΓΝΟ» είναι ένας μόνο από τους δικαιούχους του εν λόγω προγράμματος. Καταρχήν, η Επιτροπή θεωρεί ότι η εκτίμηση μεμονωμένων περιπτώσεων εφαρμογής κάποιου σχεδίου από τα προβλεπόμενα στα άρθρα 87 και 88 της συνθήκης δεν επηρεάζει τη συμβατότητα του εν λόγω σχεδίου με την κοινή αγορά. Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη ότι τόσο η καταγγελία όσο και τα σχόλια των ελληνικών αρχών και της ΑΤΕ επικεντρώνονται στη γαλακτοκομική συνεταιριστική οργάνωση «ΑΓΝΟ», η Επιτροπή θεώρησε σκόπιμο να εξετάσει, ως παράδειγμα, την ενίσχυση που χορηγήθηκε στην «ΑΓΝΟ» σύμφωνα με τα γενικά κριτήρια για τη διάσωση και την αναδιάρθρωση εταιρειών που αντιμετωπίζουν δυσκολίες.

(193) Επίσης, λαμβάνοντας υπόψη την παροχή ενίσχυσης προς την «ΑΓΝΟ» τόσο δυνάμει του άρθρου 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94 όσο και στο πλαίσιο της πράξης του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος αριθ. 1620 της 5ης Οκτωβρίου 1989, καθώς και τη συνάφεια στόχων και μέσων, η παρούσα εκτίμηση αφορά αμφοτέρως τις εν λόγω ενισχύσεις.

(194) Η παρούσα εκτίμηση γίνεται με την επιφύλαξη της θέσης της Επιτροπής όσον αφορά το συμβιβασίμο του άρθρου 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94 προς τους κανόνες περί κρατικών ενισχύσεων.

(195) Σε ό,τι αφορά την τήρηση του πρώτου όρου των κατευθυντήριων γραμμών (αποκατάσταση της βιωσιμότητας), η Επιτροπή παρατήρησε ότι οι ελληνικές αρχές έχουν θέσει σε εφαρμογή δέσμη μέτρων. Τα μέτρα αυτά αποσκοπούν στην αποκατάσταση της χρηματοοικονομικής ευρωστίας του συνεταιρισμού. Στα μέτρα αυτά περιλαμβάνονται μέτρα περιστολής δαπανών όπως μειώσεις προσωπικού (150 θέσεις εργασίας σε τρία έτη), μείωση των υπερωριών και των επιδομάτων του προσωπικού, μείωση των δαπανών για εμπορία/διαφήμιση κατά 2 % και των γενικών δαπανών κατά 50 εκατ. δραχμές. Στα μέτρα αυτά περιλαμβάνεται επίσης η εξασφάλιση νέων πόρων, όπως η αποκατάσταση του συνεταιριστικού κεφαλαίου, η αύξηση της συνεταιριστικής εισφοράς κατά 50 000 δραχμές η επιβολή ειδικής εισφοράς επί των παραδόσεων γάλακτος (1,5 δραχμές/χιλιόγραμμο κατά τα πρώτα τρία έτη και 3 δραχμές/χιλιόγραμμο μετά το 1996), η αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου και η πώληση ακινήτων. Περαιτέρω, η «ΑΓΝΟ» θα πρέπει να εισαγάγει σύγχρονες μεθόδους εμπορίας, να αυξήσει την ποικιλία και να βελτιώσει την ποιότητα των προϊόντων και να ματαιώσει κάθε σχεδιαζόμενη επένδυση που δεν συνδέεται με το εργοστάσιο επεξεργασίας γάλακτος. Τα μέτρα αυτά μπορούν αν θεωρηθούν σχέδιο αναδιάρθρωσης κατά την έννοια των προαναφερθέντων κατευθυντήριων γραμμών.

⁽³⁴⁾ Απόφαση του Δικαστηρίου της 17ης Ιουνίου 1999 στην υπόθεση C-295/97 Piaggio. Δεν έχει δημοσιευθεί ακόμη.

- (196) Προκειμένου να εγκρίνει το εν λόγω σχέδιο αναδιάρθρωσης, η ΑΤΕ περιορίζει τη χρηματοοικονομική εκτίμηση της καθαρής ταμειακής ροής του συνεταιρισμού και των καθαρών αποτελεσμάτων με την εφαρμογή του σχεδίου αναδιάρθρωσης, αφαιρούμενων των δόσεων του δανείου καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου αποπληρωμής του. Σύμφωνα με την άποψη της Επιτροπής, η μέθοδος αυτή επιτρέπει την αξιολόγηση της ικανότητας του συνεταιρισμού να εξοφλήσει τα δάνεια με τα νέα επιτόκια, δεν μπορεί όμως να θεωρηθεί ισοδύναμη μιας εκτίμησης βιωσιμότητας του συνεταιρισμού κατά την έννοια των κατευθυντήριων γραμμών, οι οποίες απαιτούν την εκπόνηση μιας ανάλυσης της κερδοφορίας του συνεταιρισμού με ιδιωτικά κριτήρια.
- (197) Το γεγονός αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία, καθώς, σύμφωνα με το σχέδιο αναδιάρθρωσης, οι καθαρές ταμειακές ροές είναι μικρότερες από 100 εκατ. δραχμές μεταξύ των ετών 1998 και 2004, ανέρχονται δηλαδή στο 0,5 % του κύκλου εργασιών του συνεταιρισμού.
- (198) Σε ό,τι αφορά στην τήρηση του δεύτερου όρου (μείωση της παραγωγής), ο συνεταιρισμός ενεργοποιείται στο γαλακτοκομικό τομέα της κοινοτικής αγοράς, ο οποίος πάσχει από διαρθρωτικό κορεσμό. Ήδη εφαρμόζονται τομεακοί περιορισμοί στην πραγματοποίηση επενδύσεων, τόσο στο επίπεδο της πρωτογενούς παραγωγής [άρθρο 6 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 950/97] όσο και στο επίπεδο της επεξεργασίας και της εμπορίας γαλακτοκομικών προϊόντων (σημείο 2.2 του παραρτήματος της απόφασης 94/173/ΕΚ). Άλλωστε, παρά την έκτασή τους, τα μέτρα αναδιάρθρωσης που επιβλήθηκαν στην «ΑΓΝΟ» δεν συμπεριέλαβαν κανένα μέτρο που να αφορά στη μείωση της παραγωγικής ικανότητας.
- (199) Σε ό,τι αφορά στο τρίτο κριτήριο (αναλογικότητα), η Επιτροπή θεωρεί ότι οι ευνοϊκές διατάξεις του άρθρου 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94 δεν υπήρξαν αφεαυτές επαρκείς ώστε να επιτρέψουν στην «ΑΓΝΟ» να ανακτήσει τη βιωσιμότητά της. Αυτό αποδεικνύεται από το γεγονός ότι με την εφαρμογή των εν λόγω διατάξεων, η ΑΤΕ αναγκάστηκε να προχωρήσει στην αναδιάρθρωση επιπλέον χρεών ύψους 1,899 δισεκατ. δραχμών στο πλαίσιο αυτής της επιχείρησης διάσωσης και αναδιάρθρωσης του συνεταιρισμού.
- (200) Η Επιτροπή πρέπει να βεβαιωθεί ότι η συνεισφορά του δικαιούχου συνεταιρισμού στην επιχείρηση αναδιάρθρωσης είναι σημαντική. Σύμφωνα με τη μέθοδο υπολογισμού που συνήθως εφαρμόζει η Επιτροπή, η μη επιστρεπτέα χρηματική ενίσχυση που αντιστοιχεί στο παγιοποιημένο δάνειο ισούται με τουλάχιστον το 64,7 % αυτού (βλέπε αιτιολογική σκέψη 119). Λαμβάνοντας υπόψη ότι το συνολικό δάνειο ανέρχεται σε 12,044 δισεκατ. δραχμές (10,145 δισεκατ. δραχμές συν 1,899 δισεκατ. δραχμές), η συνολική ενίσχυση ανέρχεται σε 7,79 δισεκατ. δραχμές. Εξάλλου, η συνολική συνδυασμένη προσπάθεια της ειδικής εισφοράς ανά χιλιόγραμμα παραδιδόμενου γάλακτος, της αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου και της πώλησης στοιχείων του ενεργητικού θα αυξήσει τη συνεισφορά του δικαιούχου σε 3,025 δισεκατ. δραχμές καθ' όλη την περίοδο αναδιάρθρωσης, ποσό που ισοδυναμεί με το 38 % της συνολικής ενίσχυσης για την αναδιάρθρωση. Η Επιτροπή μπορεί να θεωρήσει σημαντική την εν λόγω συνεισφορά με ίδιους πόρους.
- (201) Σε ό,τι αφορά στον τέταρτο όρο (πλήρης εφαρμογή του σχεδίου αναδιάρθρωσης), από τα σχόλια των ελληνικών αρχών προκύπτει σαφώς ότι τα μέτρα που επιβλήθηκαν αρχικώς στο συνεταιρισμό δεν ήταν επαρκή για την ανάκτηση της βιωσιμότητάς του. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να επιβληθούν δύο δέσμες πρόσθετων μέτρων. Εξάλλου, η «ΑΓΝΟ» έλαβε επιπλέον κρατική ενίσχυση μέσω της ρύθμισης 570 εκατ. δραχμών του χρέους της προς την ΑΤΕ δυνάμει του ελληνικού νόμου αριθ. 2538/97. Εντέλει, η ΑΤΕ ανέλαβε τη διοίκηση της «ΑΓΝΟ» τον Μάιο του 1998.
- (202) Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, δύο τινά μπορεί να συνέβησαν. Εάν η πρώτη δέσμη μέτρων ήταν ρεαλιστική και ικανή να καταστήσει εκ νέου βιώσιμη την «ΑΓΝΟ», τότε δεν εφαρμόστηκαν πλήρως τα μέτρα αναδιάρθρωσης. Εάν τα αρχικά μέτρα αναδιάρθρωσης εφαρμόστηκαν πλήρως, τότε η εφαρμογή περαιτέρω μέτρων και η παροχή επιπλέον ενισχύσεων προς την «ΑΓΝΟ» θέτουν εν αμφιβόλω την ορθότητα των αρχικών εκτιμήσεων όσον αφορά τις προοπτικές ανάκτησης της βιωσιμότητας της εταιρείας.
- (203) Η εκτίμηση των μεμονωμένων ενισχύσεων που χορηγήθηκαν στη γαλακτοκομική συνεταιριστική οργάνωση «ΑΓΝΟ» επιβεβαιώνει και στην περίπτωση αυτή το συμπέρασμα ότι το γενικό καθεστώς που εφαρμόζεται με το άρθρο 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94 και η ενίσχυση που χορηγείται μέσω της πράξης του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος αριθ. 1620 της 5ης Οκτωβρίου 1989 δεν συνάδουν με τις κατευθυντήριες γραμμές.
- (204) Περαιτέρω, η ανάληψη της διοίκησης της «ΑΓΝΟ» από την ΑΤΕ θα μπορούσε ενδεχομένως να αξιολογηθεί σύμφωνα με τα άρθρα 87 και 88 της συνθήκης. Για διαδικαστικούς λόγους, το πρόσθετο αυτό στοιχείο δεν μπορεί να εκτιμηθεί στο πλαίσιο της παρούσας απόφασης.

VI. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- (205) Η Επιτροπή θεωρεί ότι οι φορολογικές διατάξεις των ελληνικών νόμων αριθ. 2238/94 και αριθ. 2169/93 που αφορούν στους συνεταιρισμούς, καθώς και οι περί της αναδιάρθρωσης χρέους διατάξεις της πράξης του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος αριθ. 1620 της 5ης Οκτωβρίου 1989 δεν συνιστούν αφεαυτές κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 87 παράγραφος 1 της συνθήκης. Ωστόσο, στη συγκεκριμένη περίπτωση των ρυθμίσεων αναδιάρθρωσης χρέους της «ΑΓΝΟ» δυνάμει της πράξης του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος αριθ. 1620 της 5ης Οκτωβρίου 1989, η Επιτροπή κρίνει ότι οι εν λόγω ρυθμίσεις αποτελούν κρατικές ενισχύσεις κατά την έννοια του άρθρου 87 παράγραφος 1 της συνθήκης.

- (206) Εξάλλου, η Επιτροπή θεωρεί ότι οι διατάξεις του άρθρου 32 παράγραφος 2 του ελληνικού νόμου αριθ. 2008/92 (συμπεριλαμβανομένης της ενίσχυσης της γαλακτοκομικής συνεταιριστικής οργάνωσης «ΑΓΝΟ» δυνάμει του άρθρου 19 του ελληνικού νόμου αριθ. 2198/94) και οι διατάξεις του άρθρου 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94 αποτελούν κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 87 παράγραφος 1 της συνθήκης.
- (207) Η Επιτροπή εκφράζει τη λύπη της για το γεγονός ότι η Ελλάδα χορήγησε παράνομα τις προαναφερθείσες ενισχύσεις κατά παράβαση του άρθρου 88 παράγραφος 3 της συνθήκης.
- (208) Για τους λόγους που εκτέθηκαν ανωτέρω, οι ενισχύσεις που επιτίπουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 87 παράγραφος 1 της συνθήκης δεν μπορούν να υπαχθούν σε κάποια από τις εξαιρέσεις ή παρεκκλίσεις του άρθρου 87 παράγραφος 2 και 3. Κατά συνέπεια, είναι ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά.
- (209) Σε περιπτώσεις όπως η παρούσα, όπου μη κοινοποιημένες ενισχύσεις χορηγούνται πριν ληφθεί η τελική απόφαση της Επιτροπής, ο επιτακτικός χαρακτήρας των διαδικαστικών κανόνων που ορίζονται στο άρθρο 88 παράγραφος 3 της συνθήκης, του οποίου το άμεσο αποτέλεσμα έχει αναγνωρίσει το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στις αποφάσεις του της 19ης Ιουνίου 1973 [υπόθεση 77/72 Carmine Carolongo κατά Azienda Agricola Maya ⁽³⁵⁾], της 1ης Δεκεμβρίου 1973 [υπόθεση 120/73 Gebr. Lorenz GmbH κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας ⁽³⁶⁾] και της 22ας Μαρτίου 1977 [υπόθεση 78/76 Steinike und Weinlig κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας ⁽³⁷⁾], εμποδίζει οποιαδήποτε αναδρομική νομιμοποίηση των ενισχύσεων [απόφαση της 21ης Νοεμβρίου 1991 στην υπόθεση C-354/90 Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires και άλλοι κατά Γαλλικής Δημοκρατίας ⁽³⁸⁾].
- (210) Το άρθρο 14 παράγραφος 1 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 659/1999 του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 1999, για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του άρθρου 93 της συνθήκης ΕΚ ⁽³⁹⁾, ορίζει ότι, εφόσον ληφθεί αρνητική απόφαση επί υποθέσεως παράνομης χορήγησης ενισχύσεως, η Επιτροπή αποφασίζει ότι το οικείο κράτος μέλος πρέπει να λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα ώστε ο λήπτης να επιστρέψει το ποσό της ενίσχυσης. Η επιστροφή της ενίσχυσης είναι αναγκαία προκειμένου να αποκατασταθεί η προτέρα κατάσταση με την άρση όλων των χρηματοοικονομικών πλεονεκτημάτων των οποίων οι λήπτες επωφελήθηκαν, ως μη όφειλαν, από της ημερομηνίας χορήγησης της ενίσχυσης.
- (211) Το άρθρο 14 παράγραφος 2 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 659/1999 ορίζει ότι το ποσό της ενίσχυσης που πρόκειται να επιστραφεί πρέπει να είναι προσαυξημένο με τόκο που θα υπολογισθεί βάσει σχετικού επιτοκίου που ορίζεται από την Επιτροπή. Ο τόκος αρχίζει να προσαυξάνει το ποσό της ενίσχυσης από της ημερομηνίας διάθεσης της παράνομης ενίσχυσης στους λήπτες ως την ημερομηνία της επιστροφής της από αυτούς.
- (212) Οι ενισχύσεις θα πρέπει να επιστραφούν σύμφωνα με τις διαδικασίες που προβλέπει το ελληνικό δίκαιο. Τα ποσά των εν λόγω ενισχύσεων θα προσαυξηθούν με τόκο υπολογιζόμενο από της ημερομηνίας χορήγησης της ενίσχυσης μέχρι της ημερομηνίας της πραγματικής επιστροφής της. Το ποσό θα υπολογισθεί επί τη βάση του επιτοκίου της αγοράς που χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό ενός ανάλογου ποσού μη επιστρεπτέας ενίσχυσης στο πλαίσιο της παροχής περιφερειακών ενισχύσεων ⁽⁴⁰⁾.
- (213) Η παρούσα απόφαση δεν προδικάζει το αποτέλεσμα μιας ενδεχόμενης έρευνας της Επιτροπής για τις επιπτώσεις της συμπεριφοράς της ΑΤΕ όσον αφορά τον ανταγωνισμό στον ελληνικό γεωργικό τομέα.
- (214) Η παρούσα απόφαση δεν προδικάζει τη συναγωγή οποιωνδήποτε συμπερασμάτων από την Επιτροπή όσον αφορά τη χρηματοδότηση της κοινής γεωργικής πολιτικής από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ),

ΕΞΕΔΩΣΕ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΑΠΟΦΑΣΗ:

Άρθρο 1

1. Οι υπέρ των συνεταιρισμών φορολογικές διατάξεις των ελληνικών νόμων αριθ. 2238/94 και αριθ. 2169/93 και οι ρυθμίσεις περί αναδιάρθρωσης χρέους της πράξεως του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος αριθ. 1620 της 5ης Οκτωβρίου 1989 δεν αποτελούν καθεαυτές κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 87 παράγραφος 1 της συνθήκης.

2. Αποτελούν κρατικές ενισχύσεις και δεν συμβιβάζονται με την κοινή αγορά:

α) το άρθρο 32 παράγραφος 2 του ελληνικού νόμου αριθ. 2008/92·

β) το άρθρο 5 του ελληνικού νόμου αριθ. 2237/94·

γ) η χορήγηση προς τη γαλακτοκομική συνεταιριστική οργάνωση «ΑΓΝΟ», δυνάμει του άρθρου 19 του ελληνικού νόμου αριθ. 2198/94, ποσού ύψους 529,89 εκατ. δραχμών·

δ) η αναδιάρθρωση του χρέους της γαλακτοκομικής συνεταιριστικής οργάνωσης «ΑΓΝΟ» προς την Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος της Ελλάδος, ύψους 1,889 δισεκτ. δραχμών στο πλαίσιο της πράξης του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος αριθ. 1620 της 5ης Οκτωβρίου 1989.

⁽³⁵⁾ Συλλογή 1972-1973, σ. 567.

⁽³⁶⁾ Συλλογή 1972-1973, σ. 815.

⁽³⁷⁾ Συλλογή 1977, σ. 171.

⁽³⁸⁾ Συλλογή 1991, σ. I-5505.

⁽³⁹⁾ ΕΕ L 83 της 27.3.1999, σ. 1.

⁽⁴⁰⁾ ΕΕ C 74 της 10.3.1998, σ. 9.

Άρθρο 2

1. Οι ελληνικές αρχές λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα ώστε εντός δύο μηνών από της κοινοποίησης της παρούσας απόφασης να επιστραφεί από τους λήπτες οι αναφερόμενες στο άρθρο 1 παράγραφος 2 ενισχύσεις που παράνομα διατέθηκαν σε αυτούς.

2. Η επιστροφή του ποσού της ενίσχυσης πραγματοποιείται σύμφωνα με τις προβλεπόμενες από το ελληνικό δίκαιο διαδικασίες. Τα επιστρεφόμενα ποσά προσαυξάνονται με τόκο υπολογιζόμενο από της ημερομηνίας διάθεσής τους στους λήπτες μέχρι της ημερομηνίας της πραγματικής επιστροφής τους. Ο τόκος θα υπολογίζεται βάσει του επιτοκίου αναφοράς που χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό ενός ανάλογου ποσού μη επιστρεπτέας ενίσχυσης στο πλαίσιο της παροχής περιφερειακών ενισχύσεων.

Άρθρο 3

1. Εντός δύο μηνών από της κοινοποίησης της παρούσας απόφασης, η Ελλάδα πληροφορεί την Επιτροπή για τα μέτρα που έλαβε προκειμένου να συμμορφωθεί με αυτή.

2. Εντός της ίδιας χρονικής περιόδου, οι ελληνικές αρχές παρακαλούνται να υποβάλουν στην Επιτροπή:

- α) πλήρη κατάλογο των δικαιούχων όλων των σχεδίων παροχής ενισχύσεων, των ποσών που πρέπει να επιστραφούν και των οφειλόμενων τόκων·
- β) όλες τις διαθέσιμες πληροφορίες σχετικά με την ανάληψη του ελέγχου της «ΑΓΝΟ» από την Αγροτική Τράπεζα

της Ελλάδος, καθώς και αποδείξεις ότι η εν λόγω ενέργεια δεν συνεπάγεται την παροχή και νέων κρατικών ενισχύσεων υπέρ της «ΑΓΝΟ»·

- γ) όλες τις πληροφορίες που θα επιτρέψουν στην Επιτροπή να κινήσει τη διαδικασία έρευνας που προβλέπουν τα άρθρα 87 και 88 της συνθήκης όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ του ελληνικού δημοσίου και της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδος, καθώς και τις επιπτώσεις που αυτή συνεπάγεται για τον ανταγωνισμό στο γεωργικό τομέα. Για το λόγο αυτό, η Ελλάδα θα πρέπει να διαβιβάσει στην Επιτροπή όλα τα σχετικά νομοθετικά κείμενα, τους ισολογισμούς της τράπεζας για τελευταία δέκα έτη και τα ενδεχόμενα σχόλιά της επί του θέματος·
- δ) έκθεση που θα περιέχει όλες τις ρυθμίσεις χρεών συνεταιρισμών από την ΑΤΕ δυνάμει της πράξης του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος αριθ. 1620 της 5ης Οκτωβρίου 1989, καθώς και εκτίμηση της συμμόρφωσής τους με τους κανόνες των άρθρων 87 και 88 της συνθήκης.

Άρθρο 4

Η παρούσα απόφαση απευθύνεται στην Ελληνική Δημοκρατία.

Βρυξέλλες, 1 Μαρτίου 2000.

Για την Επιτροπή

Franz FISCHLER

Μέλος την Επιτροπής